

T.C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

MUSTAFA KUTLU’NUN “YILDIZ TOZU” ADLI KİTABINDAKİ SÖZ
VARLIĞI ÖĞELERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLBAHAR TEPE AKBAŞ

Malatya, 2024

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**MUSTAFA KUTLU’NUN “YILDIZ TOZU” ADLI KİTABINDAKİ SÖZ
VARLIĞI ÖĞELERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜLBAHAR TEPE AKBAŞ

Danışman: Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU

Malatya, 2024

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

MUSTAFA KUTLU’NUN “YILDIZ TOZU” ADLI KİTABINDAKİ SÖZ
VARLIĞI ÖĞELERİNİN İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU

HAZIRLAYAN
Gülbahar TEPE AKBAŞ

Jürimiz tarafından 30/07/2024 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda bu tez **oybirliği** ile başarılı bulunarak Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi **Anabilim** Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvanı Adı Soyadı

İmza

1.Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU (Danışman)	
2.Dr. Öğr. Üyesi Tuğba DEMİRTAŞ TOLAMAN (Jüri Başkanı)	
3.Dr. Öğr. Üyesi Tuğrul Gökmen ŞAHİN (Üye)	
4.	
5.	

O N A Y

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş ve Enstitü Yönetim Kurulu’nun/...../20.... tarih ve 20......./..... sayılı Kararıyla da uygun görülmüştür.

.....

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. **Salim DURUKOĞLU**'nun danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım Mustafa Kutlu'nun “Yıldız Tozu” Adlı Kitabındaki Söz Varlığı Öğelerinin İncelenmesi başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Gülbahar TEPE AKBAŞ

ÖN SÖZ

Yüksek lisans eğitimim ve çalışmalarım süresince yardımlarını ve değerli zamanını esirgemeyen, tezin hazırlanma aşamasında görüş ve önerileriyle bana yol gösteren ve hep destek olan, günümüzde az bulunan hoşgörüsü ve nezaketiyle görüşlerimi ve düşüncelerimi sabırla dinleyen, bunlara yön veren kıymetli danışmanım Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca bana emek vermiş bütün öğretmenlerime teşekkür ederim.

Çıktığım her yolda dualarını eksik etmeyen annem ve babama ve aileme, annem gibi olan ve yüksek lisansımda çok emeği olan ablam Emine Yılmaz'a, ders dönemi boyunca bana evlerini ve kalplerini açan, destek olan Aslan ailesine teşekkür ederim.

Son olarak eşime ve varlıklarıyla bana ilham kaynağı olan, her pes edişimde bana yeniden başlama gücü veren yaşam kaynaklarım Elif Meva, Mihrimah ve Muhammet Muaz'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Gülbahar TEPE AKBAŞ

ÖZET
Mustafa Kutlu’nun Yıldız Tozu Adlı Kitabındaki Söz Varlığı Öğelerinin
İncelenmesi

TEPE AKBAŞ, Gülbahar

İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Salim DURUKOĞLU

Haziran 2024 (xi+70)

Türkçenin söz varlığı, yüzyılların birikimiyle; kültürlerin, medeniyetlerin etkileşimi ile kartopu etkisiyle büyüüp gelişmiş; kelimeler geçtikleri yolların, mevsimlerin, tarihlerin üzerlerinde bıraktıkları izleri de kendileriyle birlikte günümüze kadar taşımışlardır. Türkçenin söz varlığı, bu nedenlerle kültürel değerlerin ifade edilmesi açısından oldukça zengindir. Bir dilin söz varlığı öğeleri hakkında fikir sahibi olmak için o dilde yazılan edebi eserleri incelemek en iyi yoldur.

Bu çalışmanın amacı Mustafa Kutlu’nun “Yıldız Tozu” adlı eserinin söz varlığı öğelerini incelemek ve sınıflandırmaktır. Çalışmada söz varlığı ile ilgili kuramsal bilgilere, Mustafa Kutlu’nun hayatı ve edebi kişiliğine ve bu iki alanda yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

Çalışmanın evreni Mustafa Kutlu’nun tüm kitapları, örneklemi ise “Yıldız Tozu” kitabıdır. Araştırmanın yöntemi nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi olarak belirlenmiştir. Araştırmada kitaptan elde edilen veriler betimsel analiz ile incelenmiştir.

Çalışmada Mustafa Kutlu’nun eserlerinde çok çeşitli söz varlığı öğesine yer verdiği tespit edilmiştir. Yazar araştırmaya konu olan söz varlığı öğeleri arasında temel söz varlığı öğelerine 554 kere başvurmuştur. Temel söz varlığı öğelerini, 175 kelime ile yabancı sözcükler takip etmektedir. İnkilemeler 30, kalıp sözler 21, deyimler 20, terim anlamlı sözcükler 18, argo sözcükler ise 10 yerde kullanılmıştır. Eserde sadece iki atasözü tespit edilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise elde edilen verilerden hareketle Yıldız Tozu kitabında tespit edilen söz varlığı öğelerinin yeterli olup olmadığı üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kutlu, Yıldız Tozu, söz varlığı, deyim, inkileme.

ABSTRACT

Analysis of the Vocabulary Elements in Mustafa Kutlu’s Book; Yıldız Tozu

TEPE AKBAŞ, Gülbahar

İnönü University, Institute of Educational Sciences,

Department of Turkish and Social Sciences,

Department of Turkish Education

Master Thesis, Advisor: Assoc. Prof. Dr. Salim Durukoğlu

June 2024(xi+70)

The vocabulary of the Turkish language has developed over centuries, influenced by various cultures and civilizations growing like a snowball and carrying the marks of the paths, seasons, and histories it has traversed. Consequently, the vocabulary of Turkish is quite rich in expressing cultural values. Examining literary works written in a language is the best way to gain insights into its vocabulary elements.

This study aims to analyse and classify the vocabulary elements in Mustafa Kutlu’s book;Yıldız Tozu. The study includes institutional information about vocabulary; Mustafa Kutlu’s life and literary personality, and previous works in these areas.

The universe of the study consist of all Mustafa Kutlu’s books, whale the sample is his book Yıldız Tozu. This study, which was designed in a survey model analysed by document analysis method. The data obtained from the books in the study were analyzed by descriptive analysis.

The study has determined that Mustafa Kutlu incorporates a wide variety of vocabulary elements in his works. The author has referred to the basic vocabulary elements 554 times among the vocabulayr elements that are the subject of the research. The basic vocabulary elements are followed by foreign words, with a total of 175 words. Keywords: Mustafa Kutlu, vocabulary, idiom, reduplication. Repetitive phrases have been used 30 times, idioms 20 times, technical terms 18 times and slang words 10 times. Only two proverbs have been identified in the work. In the conclusion section of the study, the focus is on whether the vocabulary elements identified in the book Yıldız Tozu are sufficient, based on the data obtained.

Keywords: Mustafa Kutlu, Yıldız Tozu, idioms, vocabulary.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
1.GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2.Araştırmmanın Önemi.....	2
1.3.Sayıtlılar	3
1.4.Sınırlıklar	3
1.5.Tanımlar	3
2.KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. Mustafa Kutlu'nun Hayatı ve Edebi Kişiliği.....	5
2.2 Mustafa Kutlu'nun Eserleri.....	5
2.2.1. Hikâyeleri.....	5
2.2.2. Deneme- İncelemeleri	7
2.2.3. Çocuk Kitapları	8
2.2.4. Gezi Yazıları	8
2.3 Eserin Özeti.....	8
2.4. Mustafa Kutlu ile İlgili Çalışmalar	9
2.5. Söz Varlığı	10
2.6. Söz Varlığı Üzerine Yapılan Çalışmalar	11
2.7. Söz Varlığı Öğeleri	13
2.7.1. Atasözleri	13
2.7.2. Deyimler.....	13
2.7.3.İkilemeler	13
2.7.4.Terimler.....	14
2.7.5. Kalıp Sözler.....	15
2.7.6. Argo	15
2.7.7. Temel Söz Varlığı Öğeleri	15
2.7.8. Yabancı Sözcükler	15
3.YÖNTEM.....	17

3.1 Araştırma Modeli	17
3.2 Evren ve Örneklem	17
3.3 Veri Toplama Teknikleri.....	17
3.4 Verilerin Analizi	17
3.5. Verilerin Toplanması	18
4.BULGULAR.....	19
4. Yıldız Tozu Kitabında Yer Alan Söz Varlığı Öğeleri.....	19
4.1 Yıldız Tozu Kitabında Geçen Atasözleri	20
4.2. Deyimler	20
4.2.1. Yıldız Tozu Öyküsünde Geçen Deyimler.....	20
4.2.2. Uç Selahattin Uç Öyküsünde Geçen Deyimler.....	22
4.3. İkilemeler	23
4.3.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen İkilemeler	23
4.3.1.1 Aynı Sözcüğün Tekrarlanması İle Oluşan İkilemeler.....	23
4.3.1.2. Biri Anlamlı Diğeri Anlamsız Sözcüklerden Meydana Gelen İkilemeler	24
4.3.1.3 Zıt Anlamlı Sözcüklere Oluşmuş İkilemeler	25
4.3.1.4 Sayılarla Oluşturulmuş İkilemeler	25
4.3.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen İkilemeler.....	25
4.3.2.1. Aynı Sözcüklerin Tekrarı İle Oluşmuş İkilemeler.....	25
4.3.2.2 Yakın Anlamlı Sözcüklerle Oluşmuş İkilemeler	26
4.3.2.3. Zıt Anlamlı Sözcüklerle Oluşmuş İkilemeler	26
4.4. Yıldız Tozu Kitabında Yer Alan Terimler	26
4.4.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Terimler	26
4.4.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Terimler	27
4.5. Kalıp Sözler.....	28
4.5.1. Yıldız Tozu Kitabında Geçen Kalıp Sözler.....	28
4.5.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Kalıp Sözler	29
4.6 Argo Sözler	29
4.6.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Argo Sözcükler	29
4.6.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Argo Sözcükler	30
4.7. Yıldız Tozu Kitabındaki Temel Söz Varlığı Öğeleri	30
4.7.1. Eserde Yer Alan Hayvan İsimleri	30
4.7.1.1 Yıldız Tozu Hikâyesinde Yer Alan Hayvan İsimleri.....	31
4.7.1.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Yer Alan Hayvan İsimleri.....	31
4.7.2. Eserde Yer Alan Bitki İsimleri	32
4.7.2.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Bitki İsimleri.....	32
4.7.2.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Bitki İsimleri.....	32

4.7.3. Eserde Geçen Araç Gereç Adları	33
4.7.3.1. Yıldız Tozunda Geçen Araç Gereç Adları	33
4.7.3.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Araç Gereç İsimleri.....	36
4.7.4. Renk Bildiren Sözcükler	37
4.7.4.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Renk Bildiren Sözcükler.....	38
4.7.4.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Renk Bildiren Sözcükler.....	38
4.7.5. Eserde Geçen Organ Bildiren Sözcükler.....	39
4.7.5.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Organ Bildiren Sözcükler	39
4.7.5.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Organ Bildiren Sözcükler	43
4.7.6. Eserde Geçen Yiyecek-İçecek İsimleri	45
4.7.6.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Yiyecek-İçecek İsimleri.....	45
4.7.6.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Yiyecek-İçecek İsimleri.....	45
4.7.7. Eserde Geçen Din, Maneviyat Ve Ölüm İle İlgili Sözcükler	46
4.7.7.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Din, Maneviyat Ve Ölüm İle İlgili Sözcükler	46
4.7.7.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Din, Maneviyat Ve Ölüm İle İlgili Sözcükler	47
4.7.8. Eserde Geçen Sağlık Kavramı Alanındaki Sözcükler	47
4.7.8.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Sağlık Kavramı Alanındaki Sözcükler	47
4.7.8.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Sağlık Kavramı Alanındaki Sözcükler ...	48
4.7.9. Eserde Yer Alan Özel Adlar	48
4.7.9.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Yer Alan Özel Adlar.....	48
4.7.9.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Yer Alan Özel Adlar.....	49
4.7.10. Eserlerde Yer Alan Mekân Adları.....	50
4.7.10.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Yer Alan Mekân Adları	50
4.7.10.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Mekân Adları.....	51
4.7.11. Eserde Duygu Bildiren Sözcükler	52
4.7.11.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Duygu Bildiren Sözcükler	52
4.7.11.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Duygu Bildiren Sözcükler	54
4.7.12. Eserde Yer Alan Meslek Adları	54
4.7.12.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Yer Alan Meslek Adları.....	54
4.7.12.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Yer Alan Meslek Adları.....	55
4.7.13. Eserde Yer Alan Akrabalık Bildiren Sözcükler	55
4.7.13.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Yer Alan Akrabalık Bildiren Sözcükler.....	55
4.7.13.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Yer Alan Akrabalık Adları	56
4.8. Eserde Yer Alan Yabancı Sözcükler.....	57
4.8.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Bulunan Yabancı Sözcükler	57
4.8.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Bulunan Yabancı Sözcükler.....	60
5.SONUÇ ve ÖNERİLER.....	64

KAYNAKÇA.....	66
EKLER.....	68

1.GİRİŞ

Dil öğrenimi ailede başlar ve çocuğun eğitim hayatına başlaması ile katlanarak devam eder. Çocuk okuma yazma öğrendikten sonra kelime dağarcığını zenginleştiren ders kitapları ve okuduğu edebi eserlerdir. Bu nedenle çocuklar için yazılan kitapların daha özenli ve dilin özelliklerine uygun olması gerekmektedir. Nitekim çocuğun zihin dünyası kullandığı sözcüklerle şekillenecektir. Okuduğu kitaplardan hem içinde bulunduğu toplumun kültürel öğelerini hem de o dilin söz varlığını keşfedip benimseyecektir.

Bir milletin sahip olduğu en önemli kültürel unsur dildir. Bir toplumun kültürel birikimi ve değerlerini en iyi yansıtan olgudur. Dil, insanı diğer canlılardan ayıran, insanlar arasında duygu, düşünce ve bilgi birikimini sağlayan ve gelecek nesillere aktaran canlı bir araçtır.

Muharrem Ergin dilin tanımını şöyle yapmıştır:

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir (2013, s.3)”.

Bir dile ait sözcükler; kendini oluşturan milletin yaşayışından, geleneklerinden geçmişinden ayrı düşünülemez. Bir toplumun dili söz varlığı bakımından incelendiğinde o toplumla ilgili birçok bilgiye ulaşılabilir. Tıpkı bunun gibi bir sanatçının kelime dağarcığı, dili kullanma becerisi ve başarısı bize yazarla ilgili çok fazla bilgi verecektir. Eserlerin söz varlığı bakımından incelenmesi bu nedenle çok önemlidir.

1.1.Problem Durumu

Söz varlığı; kısaca bir dilde kullanılan bütün kelimelerdir(kelimeler bütünüdür). Bir toplumu tanımak, o toplumla ilgili bilgi sahibi olmak istiyorsak; işe söz varlığını inceleyerek başlamak doğru bir adım olacaktır. Tahsin Banguoğlu'na göre: “Söz varlığı denilince akla bir dilin sahip olduğu bütün sözleri gelir. Söz ise bir veya birkaç heceden meydana gelmiş, her dile göre ayrı anlam birlikleridir.” (2015: s.144). Aynı şekilde bir yazarı tanımak, dili kullanma becerisini öğrenmek istiyorsak da eserlerinde kullandığı söz varlığını incelememiz gerekmektedir.

Türkçe, zengin bir söz varlığına sahip olan bir dildir. Tarihsel olarak, Türkçe kelime hazinesi çeşitli kaynaklardan zenginleşmiştir. Türkçenin söz varlığı, farklı dönemlerdeki sosyal, kültürel ve tarihsel etkileşimler sonucunda şekillenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığının Türkiye Öğretim Programı'nda "okuduğu, dinlediği/ izlediğinden ve bilince ulaşmalarını; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması, okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması" ifadesi Türkçe dersinin özel amaçları arasında yer alır (MEB,2019:8). Bu amaca ulaşabilmek için ders kitapları ile birlikte çocuk kitaplarına da büyük bir görev düşmektedir; çünkü söz varlığı bakımından zengin metinlerle etkileşimde olan bireyin kelime dağarcığı gelişmiştir ve kendini rahatça ifade edebilir. Söz dağarcığı zengin eserlerin eğitim sürecine dâhil edilmesi gerekmektedir.

Okullarda ders olarak okutulan Türkçe, aslında basit bir dil öğretim faaliyeti değil her birey tarafından kazanılması gereken bir bilindir. Bu bilinci henüz çocuk yaşta kazanmaya çalışmamızın bir anlamı vardır. Ait olduğumuz toplumun dilini öğrenmek şahsi ve basit bir sorumluluk değildir. Dünyada nefes alan sosyal bir varlık olarak kendimizi ve dünyadaki yerimizi tanımamız açısından daha büyük bir sorumluluktur.

Mustafa Kutlu hikâyeciliği ile tanınmış ve birçok ödül almış bir yazardır. Hikâye, deneme, inceleme, gezi yazısı türünde eserler veren yazarın çocuklar için yazdığı tek eseri Yıldız Tozu'dur. Mustafa Kutlu'nun Yıldız Tozu kitabındaki söz varlığı öğelerin belirlenmesi çalışmamızın problem durumunu oluşturmaktadır. "Mustafa Kutlu'nun Yıldız Tozu kitabında yer alan söz varlığı öğeleri nelerdir? "sorusu çalışmamızın problem cümlesidir.

1.2.Araştırmanın Önemi

İnsanoğlunun en önemli ihtiyaçlarından olan sosyalleşmeyi, iletişim kurmayı, bilgi aktarımını sağlayan en önemli unsur dildir. Dil, her toplumun kültürel öğelerine göre şekillenen kültürü nesilden nesile aktaran, canlı bir araçtır. Nesilden nesile aktarılırken dilin bütün zenginliklerinin doğru ve eksiksiz geçebilmesi için yeni gelen nesle söz varlığı zengin eserler üretilmeli ve okutulmalıdır.

Söz varlığını zenginleştirme konusunda ders kitapları tek başına yeterli değildir. Ders kitapları ile birlikte nitelikli, söz dağarcığı zengin edebi eserlerle çocukları buluşturmak gerekmektedir.

Bu bağlamda, Türkiye'nin önemli hikâyecileri arasında bulunan Mustafa Kutlu'nun Yıldız Tozu kitabının dil edinimine katkısı bağlamında söz varlığı bakımından incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Mustafa Kutlu ve eserleri üzerine farklı konularda incelemeler yapılmasına rağmen yazarın tek çocuk kitabı "Yıldız Tozu" ile ilgili bir çalışma bulunmamaktadır.

1.3.Sayıtlar

Çalışmada, doküman incelemesine dayanan betimsel nitelikli tarama yöntemlerinin, çalışmanın amacına uygun olduğu, ayrıca Mustafa Kutlu'nun kullandığı söz varlığı unsurları okuyucu kitlenin kelime hazinesine olumlu etki yapacağı varsayılmıştır.

1.4.Sınırlıklar

Bu çalışma Mustafa Kutlu'nun Yıldız Tozu adlı kitabı ile sınırlı tutulmuştur. Eserdeki söz varlığı unsurları; temel söz varlığı(hayvan, bitki, araç-gereç, organ, renk, meslek, akrabalık, yiyecek-içecek, mekan adları, din-maneviyat-ölümle ilgili sözcükler, sağlık kavram alanına giren sözcükler, duygu bildiren sözcükler, özel adlar), atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler, argo sözcükler, yabancı sözcüklerle sınırlandırılmıştır.

1.5.Tanımlar

Söz varlığı: "Bir dildeki sözlerin bütünü söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime kadrosu, vocabüler"(Türkçe Sözlük,2011,s,2158).

Deyim: "Genellikle gerçek anlamından çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir"(Türkçe Sözlük, 2011, s,680).

İkileme: "Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılmasıdır" (Türkçe Sözlük, 2011, s.1165).

Kalıp sözler: Kullanıldığı söz varlığı içinde dile yerleşen, kullanıldığı belli durumlarda anlamı güçlendirmeye yarayan ve bazı durumlarda gerekli hale gelmiş sözlerdir (Aksan, 2009).

Yabancı kelimeler: Kültürel, siyasi, ekonomik ve teknolojik temaslar gibi nedenlerden dolayı iletişime geçilen ulusların dilinden ana dile geçen sözcüklerdir (Aksan, 2009).

2.KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Mustafa Kutlu'nun Hayatı ve Edebi Kişiliği

Mustafa Kutlu 6 Mart 1947'de Erzincan'ın İliç ilçesinin Kuruçay kasabasında doğmuştur. Babasının adı Nureddin annesinin adı Sulhiye'dir. Babası köy köy, kasaba kasaba, gezen bir devlet memurudur. Çocukluğu babasının vazifesi gereği dolaşarak geçmiştir. Hem bu göçebe hayat, hem de kendisinden büyük kardeşlerinin kitapları Mustafa Kutlu'nun sanata meylinin tohumlarını atmıştır.

Kutlu, ortaokuldayken babasını kaybeder. Aile bütçesine katkı sağlamak için sebze halinde çalışmaya başlar. Erken yaşta yaşadığı bu acı kayıp ve sonrasında hayata atılmak zorunda kalması da eserlerinin konularını etkilemiştir.

Lise yıllarında sinema ve futbola ilgi duyar. 1963 yılında liseden mezun olan yazar Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde Edebiyat Fakültesine kaydolar. Üniversite yıllarında Halk Eğitim salonunda 2 arkadaşıyla bir resim sergisi açar.

Mustafa Kutlu 1968'de Hareket Dergisi'nde yayımlanan ilk hikâyesi "O" ile yazarlığına adım atar. 1969 yılında evlenmiş ve öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Tunceli ve İstanbul' da görev yapar. Pınar ve Murat adında iki çocuğu vardır.

5 yıl sonra öğretmenliği bırakıp çeşitli dergiler için yazılar üretmeye başlar. Bu yıllarda öykülerini kitaplaştırır. Türkiye Yazarlar Birliği tarafından *Yoksulluk İçimizde* (1981) ve *Ya Tahammül Ya Sefer* (1983) kitapları ile "Yılın Hikâyecisi" seçilmiştir. Hikâyelerinde sade, açık, akıcı ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Kutlu'nun dili, samimi ve içtendir. 2016 yılında ise iki ödüle birden layık görülmüştür. Hem Necip Fazıl Saygı Ödülü hem de edebiyat alanında Cumhurbaşkanlığı Kültür Sanat Büyük Ödülü'nü almıştır. (Göktepe, 2024)

2.2 Mustafa Kutlu'nun Eserleri

Kutlu her ne kadar deneme ve inceleme türünde eserler verse de en çok hikâye türünde eserler vermiştir.

2.2.1. Hikâyeleri

- Ortadaki Adam (1970)

- Gönül İşi (1974)
- Yokuşa Akan Sular (1979)
- Yoksulluk İçimizde (1981)
- Ya Tahammül Ya Sefer (1983)
- Bu Böyledir (1987)
- Sır (1990)
- Arkakapak Yazıları (1995)
- Hüzün ve Tesadüf (1999)
- Uzun Hikâye (2000)
- Beyhude Ömrüm (2001)
- Mavi Kuş (2002)
- Tufandan Önce (2003)
- Rüzgârlı Pazar (2004)
- Chef (2005)
- Menekşeli Mektup (2006)
- Kapıları Açmak (2007)
- Huzursuz Bacak (2008)
- Tahir Sami Bey'in Özel Hayatı (2009)
- Zafer yahut Hiç (2010)
- Hayat Güzeldir (2011)
- Anadolu Yakası (2012)
- Sıradışı Bir Ödül Töreni (2013)
- Nur (2014)

- Trende Bir Keman (2015)
- Hesap Günü (2015)
- İyiler Ölmez (2016)
- Tarla Kuşunun Sesi (2017)
- Sevincini Bulmak (2018)

2.2.2. Deneme- İncelemeleri

- Sait Faik'in Hikâye Dünyası (1968)
- Sabahattin Ali (1972)
- Siyasi Tarih Üzerine Konuşmalar 1 - İsmail Usta (1976)
- Şehir Mektupları (1995)
- Akasya İle Mandolin (1999)
- Yoksulluk Kitabı (2004)
- Vatan Yahut İnternet (2014)
- Dem Bu Demdir (2014)
- Vitrinde Olmak (2015)
- Bir Demet İstanbul (2016)
- İlmihal Yahut Arzuhal (2018)
- Fırtınayı Kucaklamak (2019)
- Kalbin Sesi & Bir Hicret Risalesi (2019)
- Kalbin Sesi ile Toprağa Dönüş (2020)
- Akıntıya Karşı (2021)
- Selâm Olsun (2021)

2.2.3. Çocuk Kitapları

- Yıldız Tozu (2004)

2.2.4. Gezi Yazıları

- Topkapı'dan Topkapı'ya (2021)
- Haliç ile Çepeçevre İstanbul (2021)
- Boğaziçi (2022)(Yılmaz, 2023,3-5)

2.3 Eserin Özeti

Kitap; Yıldız Tozu ve Uç Selahattin Uç isimli iki kısa öyküden oluşmaktadır.

İlk öykü kitapla aynı ismi taşıyan Yıldız Tozu öyküsüdür. Birinci ağızdan anlatımla adı geçmeyen Kenan'ın ağabeyi tarafından anlatılır. Kenan ve ağabeyi evlerinin damından yıldızlara bakarken kendilerine bir yıldız seçerler ve yıldızlar üzerine sohbet ederler. Ağabeyi Kenan'a gökte herkesin bir yıldızı olduğundan ve bir yıldız kayınca sahibinin öldüğünden bahseder.

Almanya'dan dayıları gelir. Ağabeye bisiklet, Kenan'a da top getirir. Bisiklet iki kardeş tarafından çok sevilir ancak ağabeyi Kenan'ı bindirmez. Kenan bu duruma çok üzülür ve bir gün herkes uykudayken bisikleti alıp kasabada sürmeye çalışır fakat yokuş aşağı gidince duramaz ve şarampole yuvarlanır. Arkadaşları Abdurrahman, bu olayı Kenan'ın ailesine haber verir. Kenan önce sağlık ocağına sonra şehirdeki hastaneye götürülür. Ağabeyi bu duruma çok üzülür. Damda yine yıldızlara bakarken Kenan'ın yıldızının kaydığını görür yıldızın düştüğü yöne doğu koşar. Yıldızı yakalar ve avucundaki yıldızla konuşurlar. Yıldız ondan kendisine üfleyerek tekrar gökyüzüne göndermesini ister. Çocuk isteneni yapar ve Kenan iyileşerek evine döner.(Kutlu, 2023, 7-42)

Kitaptaki ikinci öykü ise Uç Selahattin Uç adlı hikâyedir. Bu öykü iki çocuğun mahalle maçına hazırlığını anlatır. Selim ve Selahattin mahalle maçına hazırlanmak için her gün kendi çabalarıyla yaptıkları toprak sahada çalışırlar. Selim 12, Selahattin 9 yaşındadır. Bir gün yine Selahattin kalede Selim ise topun başında şut çekerek çalışma

yaparlarken Selahattin topu yakalamak için yükselir ve yere düşer. Kafası kale direği olarak kullandıkları taşa değer ve oracıkta ölür. (Kutlu, 2023, 43-64)

2.4. Mustafa Kutlu ile İlgili Çalışmalar

Mustafa Kutlu ile ilgili birçok akademik çalışma bulunmaktadır. Çeşitli alanlarda yazılmış 69 tezden 2'si doktora tezi iken 67 tanesi yüksek lisans tezidir. Tezler; çoğunlukla Eğitim- Öğretim, Türk Dili ve Edebiyatı ve Dilbilim konularında olmakla birlikte, din, sosyoloji, felsefe, halk bilimi ve çalışma ekonomisi konularında da tez çalışmaları mevcuttur.

Mustafa Kutlu'nun eserleriyle ilgili söz varlığı üzerine yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak çalışmamıza dolaylı olarak bağlı bulunan çalışmalar tespit edilmiştir. Kimi çalışmalar bize hayatı ve edebi kişiliği ilgili ışık tutarken, kimisi de hikâyeciliği hakkında bilgi vermektedir. Mustafa Kutlu ile ilgili yapılan çalışmalar şunlardır:

Göktepe'nin (2024) "Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinin Değerler Eğitim Açısından İncelemesi" adlı yüksek lisans tezi: Tezde Mustafa Kutlu'nun hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi verilmiş, eserleri belirtilmiştir. Mustafa Kutlu'nun değerler açısından zengin 10 hikâye kitabı MEB tarafından belirlenen 10 kök değer esas alınarak incelenmiştir. Ele alınan eserler; Rüzgârlı Pazar, Ya Tahammül Ya Sefer, Mavi Kuş, Beyhude Ömrü Tufandan Önce, Kapıları Açmak, Nur, Hesap Günü, Hayat Güzeldir, Zafer Yahut Hiç. İncelenen 10 kök değer ise, adalet, dürüstlük, dostluk, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardım severliktir.

Kılıç'ın (2022) "Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye Adlı Eseri Üzerine Bir Dil İncelemesi" adlı tezidir. Çalışmada eser ses ve biçim özellikleri bakımından incelenmiştir. Yapılan araştırmada Kutlu'nun Türkçeyi ses biçim özelliklerine uygun kullandığı tespit edilmiştir.

Karabıyık'ın (2019) "Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Tekrar Eden Konular" başlıklı yüksek lisans tezi Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde tekrar eden konuları ve konuların orta planı tespit etmek amacıyla yazılmıştır. Kutlu'nun 29 hikâye kitabında tekrar eden konular belirlenmiş, bu hikâyelerden yola çıkarak Kutlu'nun düşünce dünyası

ve değerler sistemi belirlenmiştir. Sonuç olarak Mustafa Kutlu hikâyelerinde tekrar eden konulara yazarın duygu ve düşünce dünyasını yansıttığı tespit edilmiştir.

Yılmaz (2023) “Mustafa Kutlu’nun “İyiler Ölmez” Adlı Eserinin Söz Dizimi Açısından İncelenmesi” adlı tezinin ilk bölümünde kısa bir giriş yaptıktan sonra, ikinci bölümde yazarın hayatı, edebi şahsiyeti ve eserleri ile ilgili bilgi vermiştir. Cümlelerin ögeleri, cümle dışı ögeler, kelime grupları, cümle türleri, cümle tahlilleri beş bölümde incelenmiştir. Çalışma sonuç bölümüyle birlikte sekiz bölümden oluşmaktadır

2.5. Söz Varlığı

Bir dile ait sözlerin tümü şekilde tanımlanabilen söz varlığı TDK hazırladığı Türkçe sözcükte “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler.” şeklinde ifade edilmiştir. (tdk.gov.tr)

“Kişilerin birbiriyle sağlıklı ve etkili bir iletişim kurabilmesi, etkileşimlerini sürdürebilmesi, kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilmesi, duygu ve düşüncelerini diğerlerine etkili bir biçimde aktarabilmesi ancak zengin bir söz varlığı ile mümkün olabilir. Kişinin dili etkin bir şekilde kullanabilmesi için o dilin anlatım olanaklarına oldukça hâkim olması gereklidir. Kişiler doğumlarından itibaren duydukları kavramları bilişsel süreçlerine yerleştirirler. Kavramların bilişsel olarak işlenmesi sürecinde kişi içinde bulunduğu topluluğun kültürünü, değerlerini, sosyolojisini ve temel olarak dil özelliklerini öğrenir. Bu anlamda kişilerin yaşamı deneyimlerken kullandıkları kelimeler, kullandıkları dilin söz varlığını oluşturmaktadır.” (Kızılaslan, 2023)

Aksan (2006:76), Türkçe’nin söz varlığı ilgili yaptığı çalışmalar neticesinde şu sonuçlara ulaşmıştır:

1. “Türkçenin yapısından gelen güçlü türetme ve birleştirme yeteneği, ona somut ve soyut, çeşitli kavramları kolaylıkla oluşturma, ayrıntılara inen bir kavramlaştırma gücü vermiştir. Bu güç, en eski kaynaklarımız olan Köktürk metinlerinden bugüne, hiç eksilmeden süregelmektedir.

2. Türkler, değişik toplumlarla kurdukları ilişkiler sırasında yabancı etkiye büyük ölçüde kapılarını açmış, çoğu zaman yabancı ögeleri kendi öz sözcüklerine yeğlemişlerdir. Bunun sonucunda birçok yerli ögenin kaybolup unutulması yabancılarının yerleştiği görülmüştür.

3. Kavramlaştırma sırasında Türkçe en çok somut nesnelere, doğaya dayanmakta, böylece kavramları daha canlı olarak dile getirmektedir.

4. Türkçede ikilemelerin kullanılışı, anlatıma güç veren bir yol olarak çok yaygındır. Bu nitelik ona, tek tek sözcüklerin yanı sıra ayrı bir “kalıplaşmış öğelerden oluşmuş söz varlığı” kazandırmıştır.

5. Daha Köktürkçe döneminde Türkçe sözcüklerin geniş bir çokanlamlılık gösterdikleri göze çarpmakta, bu durum, dilin bir yazı dili olarak çok daha eskilere uzandığına tanıklık etmektedir.

6. En eski belgelerde bile eşanlamlıların sayıca çokluğu dikkati çekmekte, asıl ilginç olan, bunların bir bölümünü, birbirine anlamca çok yakın eşanlamlılar oluşturmaktadır.

7. Bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinde unutulmuş, yitirilmiş birçok öge -başka dillerde de benzerleri görüldüğü gibi- Türkçenin değişik lehçelerinde ve bugünkü Anadolu ağızlarında yaşamlarını sürdürmektedir.”

2.6. Söz Varlığı Üzerine Yapılan Çalışmalar

Kızılaslan’ın (2023) ” Türkçe Eğitimi Açısından Sevinç Çokum’un Hikâyelerinde Söz Varlığı” başlıklı yüksek lisans tezinde Sevinç Çokum’un “Bir Eski Sokak Sesi”, “Evlerini Önü”, “Onlardan Kalan”, “Rozalya Ana”, “Beyaz Bir Kıyı”, “Al Çiçeğin Moru” ve “ Gece Kuşu Uzun Öter” adlı altı hikâyesinde yer alan deyimler, argo sözler, söylem belirleyiciler, yabancı kelimeler ve yansıma sözler sınıflandırılarak tespit edilmiştir. Sevinç Çokum’un eserlerinin söz varlığı açısından zengin olduğu saptanmış ve Sevinç Çokum’a ait eserleri okumanın okuyucunun söz varlığı geliştirmede önemli olduğu görülmüştür.

Karakaya (2023) “Aytül Akal’ın “Süper Çocuklar” Adlı Serisinin Söz Varlığı Açısından İncelemesi ve Türkçe Eğitimine Katkısı” adlı çalışmasında seride yer alan dört kitabı; atasözleri, deyimler, ikilemeler, terimler, kalıp sözler, yabancı sözcükler, çeviri sözler, söz varlığı sayısı olarak dokuz başlık altında incelenmiştir. Çalışma sonucunda ikilemeler, deyimler, doldurma sözler ve kalıp sözler bakımından Türkçe Eğitiminde söz varlığı destekleyici ve zenginleştirici olduğu saptanmıştır. Bunun yanında o eserde atasözü bulunmaması ve yabancı sözcüklere fazlaca yer verilmesi eksiklik olarak belirlenmiştir.

Satar’ın (2023) “ Yaşar Kemal’in Yağmuncuk Kuşu Adlı Eserinin Söz Varlığı Üzerine Bir İnceleme” adlı yüksek lisans tezinde “Yağmuncuk Kuşu” romanının deyimler, ikilemeler, kalıp sözler ve yöre ağzına ait sözler bakımından incelenmesi esas

alınmıştır. Birinci bölümde Yaşar Kemal'in hayatı, sanatı, eserleri ve üslubu hakkında bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise söz varlığı ögeleri incelenmiştir. Çalışmada 3.553 söz varlığı ögesi tespit edilerek, Yaşar Kemal'in dili ustaca kullanması ve romanların söz varlığı açısından zengin olduğu sonucuna varılmıştır.

Öksüz'ün (2023) "Yaşar Kemal'in "Binboğalar Efsanesi" Romanında Söz Varlığı" başlıklı yüksek lisans tezi de son dönemde söz varlığı üzerine yapılmış çalışmalar arasındadır. Öksüz çalışmasının birinci bölümünde Yaşar Kemal'in hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi vermiştir. İkinci bölümde ise altı başlıkta topladığı söz varlığı ögeleri hakkında geniş bilgilere yer vererek eserlerde tespit edilen örneklerini göstermiştir. Öksüz'ün çalışmasında yer verdiği söz varlığı unsurları; ikilemeler, deyimler, atasözleri, kalıp sözler, alıntı kelimeler ve argo kelimelerdir. Eserde alıntı sözcükler, ikilemeler ve deyimlere sıklıkla başvurulurken kalıplaşmış sözcükler, argo ve atasözleri çok az kullanılmıştır.

Tekin'in (2022) "Çocuk Dergilerinde Söz Varlığı İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde; Türkiye' de yayımlanan önemli süreli yayınlardan TRT Çocuk, Bilim Çocuk, Minika Go, Minika Çocuk ve Meraklı Minik dergilerinin söz varlığı incelenmiştir. Dergilerdeki söz varlığı unsurları ve sayılarının farklılık gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca dergilerde deyim, ikileme ve kalıp sözlere sıkça yer verirken, çok az sayıda atasözü bulunması da bir eksiklik olarak belirtilmiştir.

Bir diğer çalışma ise Öztürk'ün (2021) "Reşat Nuri Güntekin'in Acımak Adlı Romanının Söz Varlığı" başlıklı yüksek lisans tezidir. Öztürk çalışmasında Acımak romanındaki söz varlığı ögelerini ve bu ögelerin kullanım sıklığını incelemiştir. Kuramsal bilgiler kısmında Reşat Nuri Güntekin, söz varlığı, dil ve Acımak romanı ile ilgili bilgiler verilmiş; bulgular kısmında ise söz varlığı ögelerini inceleyerek, kendi içinde sınıflandırılmıştır. Eserin yazıldığı dönemin toplum hayatını ve dilini yansıttığı ve çokça ikileme içerdiği sonucuna varılmıştır.

Ergül'ün (2021) "Hasan Ali Toptaş'ın Romanlarının Söz Varlığının Üzerine" başlıklı tezinde Hasan Ali Toptaş'ın romanlarındaki söz varlığı unsurları incelenmiştir. Çalışma yazarın Sonsuzluğa Nokta, Gölgesizler ve Kayıp Hayaller Kitabı adlı üç romanı ile sınırlandırılmıştır. Birinci bölümde Hasan Ali Toptaş'ın hayatı, edebi kişiliği ve eserlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde söz varlığı kavramı ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise eserlerdeki söz varlığı ögelerini sınıflandırılarak ve

sayıları belirtilerek gösterilmiştir. Çalışma Hasan Ali Toptaş'ın sayıca çok fazla deyim kullanan, uzun uzun betimleme cümlesi kurabilen, metafor ve halk ağzını yerinde kullanan bir yazar olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

2.7. Söz Varlığı Öğeleri

Söz varlığı bir dilde kullanılan sözcüklerin tümüdür. Bu çalışmadan değerlendirilecek söz varlığı öğeleri; deyimler, atasözleri, ikilemeler, terimler, kalıp sözler, argo sözler, yabancı sözcükler ve temel söz varlığı öğeleridir.

2.7.1. Atasözleri

Atasözleri kimin söylediği belli olmayan, ne zaman ortaya çıktığı da tam olarak bilinmeyen söz varlığı ürünleridir. Kullanıldığı toplumun kültürünü, yaşam tarzını ve dil özelliklerini de yansıtır.

Korkmaz (1992,s.14) atasözlerini “Anonim karakter taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği deneyimlerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış söz” şeklinde tanımlar.

2.7.2. Deyimler

Deyimler başta gelen söz varlığı öğeleri arasındadır. Vardar (2002, s.71) deyimini “Bir tür sözlüksel birim oluşturan anlam birim toplaşması; genellikle öz anlamından az çok ayrı bir anlam içeren kalıplaşmış söz” şeklinde tanımlamaktadır. Sağlam (2001) ise “Deyimler bir durumu daha iyi anlatmaya yarayan mecazlı sözlerdir.” şeklinde tanımlamıştır. Korkmaz'ın (1992) deyim tanımı ise; “Gerçek anlamından farklı anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği” şeklindedir.

Deyimler, bireyin ifade gücünü artırmak amacıyla bir miktar gerçek sınırları dışına çıkılabilen söz kalıplardır. Bu değerlendirme açısından bir deyimın ortaya koyduğu anlatımda, bir miktar gerçek dışı hayaller ve fikirler aramak gerekebilir. Dünyada kullanılan deyimler ile ilgili ortak bir tarifleme yapıldığında, kullanılan sözcüklerin bir miktar gerçek anlamı dışına ve belki mantık dışına çıkması durumu karşımıza çıkmaktadır. (Hatipoğlu, 1972: 194)

2.7.3. İkilemeler

İkilemeler Türkçenin dil zenginliğini gösteren en önemli sözcükler arasındadır. İkileme ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. İkileme üzerine çok fazla çalışması bulunan

Hatiboğlu (1981) ikilemeyi; “Anlatı gücünü artırmak, anlatılan şeyin anlamını pekiştirmek, düşünceyi zenginleştirmek amacıyla aynı sözcüğün veya birbirine yakın sözcükler yahut karşıtları olan iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır.” şeklinde tanımlamıştır. Vardar’a (2007) göre ikileme; anlama güç katan, aralarında benzerlik bulunan kelimelerin ses yinelenmesi şeklinde bir arada kullanılmasıdır. Ergin (2009, s. 374-379) “Türk Dil Bilgisi” adlı eserinde ikilemeleri tekrarlar olarak isimlendirir. İkilemeleri aynı türden iki kelimenin art arda gelerek oluşturduğu kelime grupları olarak tanımlar.

2.7.4. Terimler

Terimin anlamı konusunda birçok tanım bulunur. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

Terim; spor dalı, sanat, meslek dalı ve bilimle ilgili kavramları karşılayan kelimelerdir. (Keskin, 2007)

Terim, bir meslek dalı veya spor, sanat, teknik ve bilim gibi uzmanlık alanlarındaki kelimelerin kendi terminolojisi içinde anlamlandığı özel anlamlı kelimelerdir. (Korkmaz, 1992)

Terimler; bilim, sanat ve zanaat gibi alanlara özgü olan ve bununla birlikte o alandaki çalışmaların doğasını ve kapsamını yansıtan, normal bir kelime gibi değerlendirildiğinde anlaşılmayan ancak kendi düzlem ekseninde bakıldığında anlaşılan bir üstdildir. (Vardar, 2007)

Aksan ve Zülfikar terimlerin özelliklerini şöyle sıralamışlardır:

- Terimler çoğu zaman tek anlamlı söz ögeleridir: yüklem (dilbilgisi terimi), taçyaprak (bitkibilimi terimi), atardamar (tıp terimi), bilinçdışı (psikoloji terimi), altıgen (geometri terimi) vb.

- Terimler birtakım özellikleriyle dildeki diğer sözcüklerden veya söz gruplarından farklılaşmaktadırlar. Terimler yanındaki sözcüklere göre farklı bir anlama sahip değildir. Terimlerin anlamı cümle içinde değişmez.

- Günlük dilde çok fazla kullanımı olan bir sözcük, aynı zamanda terim olarak da kullanılabilir. Sözcükler, temel, yan ve mecaz anlamlarından farklı olarak terim anlamlarına da sahip olabilir. “Suç” kavramının temel anlamı kabahat iken hukuki bir terim olarak “cürüm” anlamında da kullanılabilir.

- Terimler türetilirken, ilk defa ortaya çıkan ya da ilk kez yerleştirilmek istenen kavramları karşılamak amacıyla birleştirme (atardamar, göstergebilim, bilgisayar vb.), yeni anlamlar yükleme (spazm-hekimlik, dış-marangozluk, köprü-dışçılık vb.), canlandırma (nitelik,

nicelik, alan vb.), çevirme (fizik ötesi, bilim kurgu, ısıölçer vb.) ve türetme (seçenek, duyarga, önlem vb.) gibi yöntemler kullanılmaktadır.

- Terimler toplumun söz varlığında geçmişten beri bulunmamakla beraber önceleri günlük dilde kullanılan sözcükler sonradan terim anlamı kazanabilir (Aksan, 2009: 41).

2.7.5. Kalıp Sözler

Belirli bir zaman ve durumlarda söylenen kalıplaşmış sözcüklerdir. “Bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözlerdir. Sabahleyin karşılaşıldığında söylenen günaydın’ dan başlayarak bir toplumda değişik durumlarda söylenmesi gerekli hale gelmiş olan afiyet olsun, affedersiniz, güle güle gibi, hatta Türklerde yeni bir ev alan ya da yeni bir eve taşınan kimselere söylenen güle güle oturun gibi kalıp sözler, bir toplumun kültürünün ayrılmaz bir parçası kabul edilmektedir.” (Aksan, 2018)

2.7.6. Argo

Onan (2013:27-28) argonun tanımını “Her ülkede, her dilde görülen, toplumda bir kesimin ya da öbeklerin farklı bir biçimde anlaşmayı sağlamak amacıyla oluşturduğu özel bir dildir. Argo, dil içinde ikinci bir dil işlevi görmektedir. Argonun kelime hazinesi, dilin genel kelime hazinesi içerisinde yer almaktadır.” olarak yapmıştır.

2.7.7. Temel Söz Varlığı Öğeleri

İnsanların günlük hayatta ihtiyaçlarını karşılamak, kendilerini ifade edebilmek için kullandıkları hayatın içinden sözcüklerdir. Hayvan, bitki, eşya, mekân, doğa, renk, mekân vb. gibi söz varlığı içinde dilin kendi öğelerinden oluşan sözcüklerdir. Aksan (2018) temel söz varlığı ile ilgili şunları ifade etmiştir:

“Bir dilin sözvarlığının hangi öğelerden oluştuğu üzerinde durulurken ilk anılması gerekenler, temel sözvarlığı ya da çekirdek sözcükler adını verdiğimiz öğelerdir. Bunun sınırı çizilirken de insanın odak olarak alınması doğru olur. İnsanların organları başta olmak üzere onun en doğal gereksinimlerini karşılayan yemek, içmek, uyumak, gitmek, gelmek, almak, vermek, gibi kavramlar, ona en yakın kişileri gösteren akrabalık adları, sayılar ve insanın maddi ve manevi kültürü içine giren çeşitli kavramlar sayılabilirler.”

2.7.8. Yabancı Sözcükler

Herhangi bir toplumun kendini diğer toplumlardan soyutlayıp tek başına yaşaması, kimseyle iletişime geçmemesi düşünülemez. Aynı şekilde iletişim halinde olan

iki toplumun kültürlerinin ve dillerinin birbirinden etkilenmemesi de mümkün değildir. Toplumlar savaş, ticaret, siyaset ve sanat gibi sebeplerle etkileşim halindedir ve bu etkileşim dile de etki edip yeni sözcükler kazandırır. Türklerin İslamiyet’i kabulünden sonra dilimize çok fazla Arapça sözcük girmiştir. Farsça ve Fransızca’dan da dilimize çok fazla sözcük girmiştir. Eker (2003) bu durumu şu şekilde anlatır:

“Modern Türkiye Türkçesindeki yabancı sözcükler yoğunluğuna bakıldığında ilk sırayı Arapça, ikinci sırayı Fransızca kökenli sözcükler almaktadır. Ardından sırasıyla Farsça, İtalyanca, İngilizce ve Yunanca kökenli sözcükler gelmektedir. Türkçede; Latince, Almanca, İspanyolca, Rusça, Macarca, Slovakça, Ermenice, Moğolca, Portekizce, Bulgarca ve Japonca kökenli sözcükler de bulunmaktadır. Son elli yılda Fransızca kökenli sözcüklerin yerini İngilizcenin aldığı görülmekle birlikte, Fransızca kökenli sözcüklerin oranı hala çok yüksek; İngilizce sözcüklerin oranı ise sanılanın aksine, düşüktür.”

3.YÖNTEM

3.1 Araştırma Modeli

Araştırmada betimsel tarama modeli ve nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. “Nitel araştırma yaklaşımı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” (Yıldırım ve Şimşek, 2008) olarak tanımlanmıştır.

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Mustafa Kutlu’nun hikâye kitaplarıdır. Örneklem ise Yıldız Tozu kitabıdır.

3.3 Veri Toplama Teknikleri

Araştırmanın konusuna ilişkin veriler toplanırken nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelenmesi yöntemi tercih edilmiştir. Elde edilen veriler sınıflandırılarak ayrı başlıklar halinde sunulmuştur.

Veriler analiz edilirken Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Çevrimiçi Sözlükten yararlanmıştır.

3.4 Verilerin Analizi

Betimsel Analiz Yöntemi kullanarak çalışmada toplanan veriler analiz edilmiştir. Betimsel analiz yöntemi bilgiye dayalı ve yorumun olmadığı bir yöntemdir. Var olan durum olduğu biçimiyle ortaya çıkarılır. “Çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalarına göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir analiz türüdür. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2008)

3.5. Verilerin Toplanması

Çalışmanın örneklemini olan Yıldız Tozu kitabı satın alınarak temin edilmiştir. Kitapta bulunan sözcükler söz varlığı öğeleri bakımından analiz edilmiştir.

4.BULGULAR

4. Yıldız Tozu Kitabında Yer Alan Söz Varlığı Öğeleri

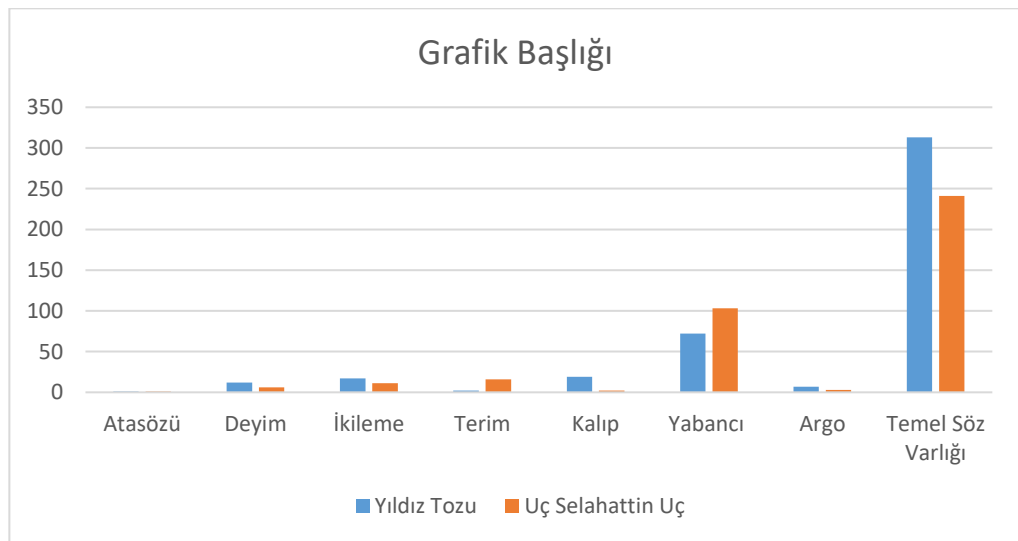
Kitapta yer alan söz varlığı öğeleri yer aldığı bölüm ve söz varlığı öğesine göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Söz Varlığı Öğeleri ve Sayısal Dağılımı

	Atasözü	Deyim	İkileme	Terim	Kalıp Söz	Yabancı Söz	Argo	Temel Söz Varlığı
Yıldız Tozu	1	12	17	2	19	72	7	313
Uç Selahattin Uç	1	6	11	16	2	103	3	241

Aşağıdaki grafik ise eserdeki söz varlığı öğelerinin kullanım sıklığının yüzdelik gösterimidir:

Grafik 1. Söz Varlığı Öğelerinin Kullanım Sıklığı

4.1.Yıldız Tozu Kitabında Geçen Atasözleri

Yıldız Tozu kitabında sadece iki adet atasözüne yer verilmiştir. İki hikâyeden oluşan eserin ilk hikâyesinde şu atasözü geçer:

“Oğlan dayıya, kız bibiye çeker.”(s.13) (Kutlu, 2023, 7-42)

Bu atasözünde yöresel kullanıma da örnek vardır. Bazı yörelerde halaya “bibi” denilir. Oğlan çocuğunun yüzü de, huyu da dayısına, kız çocuğunki ise halasına benzer. (tdk.gov.tr) Bu atasözü genetik ve aile bağlarının insanın karakteri ve fiziksel özellikleri üzerinde etkili olduğunu anlatmak istemiştir.

Kitapta yer alan ikinci atasözü ise ikinci öykü Uç Selahattin Uç ‘ta geçer. “Ta ki akşam ezanları okunup babalar işten dönmüş, yerler mühürlenmiş, evli evine sıçan deliğine girmiş olana kadar.”(s.53) (Kutlu,2023:43-64)

Metinde verilen “Evli evine, sıçan deliğine” şeklinde kullanılan atasözünün orijinali “Evli evine, köylü köyüne, evi olmayan sıçan deliğine” ’dir. (tdk.gov.tr)

Edebi eserler söz dağarcığının gelişmesine, söz varlığının da aktarılmasında büyük önem taşır, atasözleri de en temel söz varlığı öğelerinden biridir. Dolayısıyla edebi eserlerde çokça yer alması gerekir. Bu kitapta bulunan atasözleri yetersizdir ve orijinal haliyle kullanılmamıştır.

4.2.Deyimler

Mustafa Kutlu’nun Yıldız Tozu adlı kitabında 18 adet deyim tespit edilmiştir. Bu deyimlerden ikisi tekrar ettiği için eserlerde toplam 20 kere deyim kullanılmıştır. Yıldız Tozu öyküsünde 12, Uç Selahattin Uç öyküsünde ise 6 deyim kullanılmıştır. Kitaplardaki ilk öyküde yer alan deyimler anlamları ve geçtiği cümlelerle şu şekildedir:

4.2.1. Yıldız Tozu Öyküsünde Geçen Deyimler

söz açmak: “Bir konu üzerine konuşmaya başlayarak, laf açmak”(tdk.gov.tr)

“Kenan’a yıldızlardan *söz açıyorum*.” (s.9)

gözden kaybolmak: “Ortadan çekilmek veya görünmez olmak, kaybolmak.” (tdk.gov.tr)

“Ardında ışıklı bir iz bırakarak gözden kayboluyor.” (s.10)

“Onlar köşeyi dönüp *gözden kayboldular*.” (s.24)

hak vermek: “Birinin düşüncesini, davranışını, iddiasını doğru bulmak.” (tdk.gov.tr)

“Gitti anneme şikâyet etti, annem bana *hak verdi*.” (s.16)

rahat bırakmak: “Daha rahat ve huzurlu oturmayı sağlamak.”(tdk.gov.tr)

“Oh... Uçursun! Beni *rahat bıraksın* da.” (s.16)

yüzü kireç kesilmek: “Yüzünde renk kalmamak” (tdk.gov.tr)

Kireç kesilmiş yüzüyle dikiliyor.” (s.22)

donup kalmak: “Donakalmak.” (tdk.gov.tr)

“Orada öylece Abdurrahman’la beraber sanki *donup kalmıştık*.” (s.26)

gözünü/gözlerini dikmek: “Dikkatle bakmak, gözlerini ayırmadan bir yere ya da bir şeye bakmak.” (tdk.gov.tr)

“Babaannem pencerenin önüne çöktü, *gözünü yola dikti*.” (s.27)

“Sırtüstü uzanıp Sırtüstü uzanıp *gözlerini Keşiş Dağının üzerinde parlayan yıldıza diktim*” (s.32)

gözünde olmamak: “Herhangi bir üzüntü veya zor durum dolayısıyla o şeye değer verecek durumda olmamak.” (tdk.gov.tr)

“Aman, hiç *gözümde yok!*” (s.27)

hevesini almak: “İstediği, imrendiği şeyi elde ederek ona doymak.”(tdk.gov.tr)

“Keşke onu da bindirseydim, o da *hevesini alsaydı*.” (s.27)

İç sıkılmak: “Bunalmak” (tdk.gov.tr)

“*İçim sıkılıyor* Artık ağlayamıyorum.” (s.27)

haber almak: “Kendisine bildirme, öğrenmek, bilgi edinmek.” (tdk.gov.tr)

“— Ne var, dedi. Bir *haber aldınız* mı?” (s.32)

gözleri dolmak: Ağlayacak kadar duygulanmak (tdk.gov.tr)

“Dedim ve gözlerim yine doldu.” (s.32) (Kutlu,2023:7-42)

4.2.2. Uç Selahattin Uç Öyküsünde Geçen Deyimler

Kitaptaki ikinci hikâyede tespit edilen 6 deyimın anlamları ve geçtiği sayfalar şu şekildedir:

İçinden geçirmek: “Bir şeyi yapmayı düşünmek” (tdk.gov.tr)

“Böyle *geçirip içimden*, böceğe “Uç, uç haydi, dileğimi tuttum.” diyorum.” (s.49)

gözlerinin içi gülmek: “Çok sevindiği yüzünden, gözlerinden belli olmak.” (tdk.gov.tr)

“Gülünce *gözlerinin içi güler*.” (s.54)

sözünden çıkmamak: “Birinin isteklerine, öğütlerine, sözlerine uyarak davranmak.” (tdk.gov.tr)

“ “Selim abi” der bana, *sözümünden çıkmaz*.” (s.54)

(bir şeyi, birini) adam etmek:

“1. Eğitmek, yetiştirmek, topluma yararlı duruma getirmek.

2. Bir yeri düzene sokmak.

3. İşe yara duruma getirmek” (tdk.gov.tr)

“Seni *adam etmek* için uğraşıyorum”

işi ciddiye almak: “ Soruna önem vermek” (tdk.gov.tr)

“Selahattin bu defa *işi ciddiye almış.*” (s.55)

tur atmak:

“ 1.Dolaşmak, dolaşıp gelmek, dönmek.

2. Şampiyon olunca veya galip gelince takım oyuncularının seyircileri selamlayarak sahada dolaşması” (tdk.gov.tr)

“Sahada iki *tur atıp* ısınıyoruz.” (s.55) (Kutlu, 2023:42-64)

Deyimler de atasözleri gibi edebi eserleri zenginleştiren, anlatımı etkili kılan söz varlığı öğeleridir. Bu bakımdan sıkça başvurulması önemlidir. İncelenen eserdeki deyim sayısı eserin kapsamına göre yeterli bulunmuştur. İki kısa öyküden oluşan 64 sayfalık kitapta 18 farklı deyim tespit edilmiştir.

4.3. İkilemeler

Mustafa Kutlu’nun Yıldız Tozu kitabında Yıldız Tozu hikâyesinde 17, Uç Selahattin Üç hikâyesinde ise 11 adet ikileme tespit edilmiştir. 2 adet ikileme iki defa kullandığı için toplam 30 kere ikilemeye başvurulmuştur. Birinci hikâyede bulunan ikilemeler oluşum şekillerine göre aşağıda belirtilmiş ve geçtiği cümleler gösterilmiştir.

4.3.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen İkilemeler

Öyküde 12’si aynı sözün tekrar edilmesiyle oluşmuş 17 ikileme tespit edilmiştir.

4.3.1.1 Aynı Sözcüğün Tekrarlanması İle Oluşan İkilemeler.

kesik kesik: “Gece kuşları *kesik kesik* ötüyor, arada bir uzaklardan köpek sesleri geliyor” (s.8)

bir bir: “ Okulda öğrendiğim bilgileri *bir bir* sıralıyorum.” (s.9)

bilgiç bilgiç: “ “Bak şu ters cevze biçiminde olan Küçük Ayı, yanındaki Büyük Ayı” diyerek ve onun “Hani, hani, hangisi?” demelerine aldırmayarak *bilgiç bilgiç* konuşuyorum.” (s.21)

sert sert: “ Ben bisikletle evden çıkınca damdan *sert sert* bakıyor.” (s.21)

katıla katıla: “Boğazıma bir yumruk tıkanmış, sanki yumruğu çekseler *katıla katıla* ağlayacağım.” (s.26)

çeke çeke: “Yine de *çeke çeke* eve getirdik, avlunun bir köşesine dayadık.” (s.27)

baka baka: “Yıldıza *baka baka* geçen günleri düşündüm” (s.32)

yürüye yürüye: “Öyle *yürüye yürüye* Abdurrahmangilin evine kadar geldim.” (s.31)

ağır ağır: “Çok şükür *ağır ağır* iniyorum.” (s.35)

sallana sallana: “Yıldıza el salladım sonra neşeli bir ıslık tutturdum, geldiğim yoldan *sallana sallana* geri döndüm.” (s.39)

“ Kalabalık “Geçmiş olsun.” diyerek *ağır ağır* dağılıyordu.” (s.40)

hüngür hüngür: Boynuna sarılıp bu defa sevinçle *hüngür hüngür* ağladım. (s.40)

4.3.1.2. Biri Anlamlı Diğeri Anlamsız Sözcüklerden Meydana Gelen İkilemeler

eski püskü: “Onların bisikletleri *eski püskü*.” (s.19)

apar topar: “ *Apar topar* kalkıp çıktık.” (s.22)

yamrı yumru: “Yamrı yumru olmuş, direksiyon eğilmiş, lamba kırılmış.” (s.27)

4.3.1.3 Zıt Anlamalı Sözcüklerle Oluşmuş İkilemeler

sağını solunu: “Kasabanın sokaklarında bisikletimle dolaşırken herkes bana bakıyor, çocuklar topluyor, *sağını solunu* ellemeye kalkıyorlar.” (s.18)

varsa yoksa: “*Varsa yoksa* bisiklet.” (s.20)

4.3.1.4 Sayılarla Oluşturulmuş İkilemeler

üç beş: “*Üç beş* kuruş kazanıyor.” (s.20) (Kutlu,2023:7-42)

4.3.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen İkilemeler

4.3.2.1. Aynı Sözcüklerin Tekrarı İle Oluşmuş İkilemeler

püskürte püskürte: “Dumanı *püskürte püskürte* geçiyor üzerimizden.” (s.44)

uzun mu uzun, geniş mi geniş: “uzun mu uzun, geniş mi geniş, kıpırtısız, gamsız yaz günleri.” (s.45)

yiye yiye: “Çok geçmez koltuğunun altında havası düşmüş pörsük bir top, bir elinde dut pekmezi sürülmüş bir parça ekmek *yiye yiye* gelir.” (s.54)

lime lime: Elllerinde *lime lime* iki meşin eldiven” (s.55)

“Ellerine bakıyorum, elimde Sabahattin’in *lime lime* bir eldiven teki.” (s.61)

daha daha: “Attığım toplara *daha daha* sert vurmaya başlıyorum” (s.57)

pıtır pıtır: “Ben orada, kale direği niyetine diktiğimiz taşın üzerinde, çenelerin birbirine vurarak ve gözlerimden *pıtır pıtır* yaşlar dökerek önce bahçe kapısından fırlayan ablasını sonra ustaları görmesi ile birlikte yere yığılan annesini, yükselen feryatlar...” (s.60)

•“ Pıtır pıtır” aynı sözcüğün tekrarıyla oluşmasıyla birlikte yansıma bir sözcüğün tekrarıyla oluşmuştur.

birer birer: “... geçen bahar birlikte yaptığımız ve evlerinin önündeki elektrik direğine takılıp kalmış olan uçurtma iskeletini, maç saati yaklaşınca her şeyden habersiz *birer birer* gelen arkadaşlarımızı...” (s.61)

4.3.2.2 Yakın Anlamli Sözcüklerle Oluşmuş İkilemeler

akça paça: “Geçerken nasılsa Semahat ablasının *akça pakça* yüzüne dönüşüyor.” (s.44)

ara sıra: “*Ara sıra* uzaktan gelen bir benzinli Austin’in hırıltısı işitiyor.” (s.47)

yan yana: “*Yan yana* giderken havaya sokmaya çalışıyorum, önemli bir maç bu.” (s.55)

4.3.2.4. Zıt Anlamli Sözcüklerle Oluşmuş İkilemeler.

yer gök: “Alkış, alkış, alkış... *Yer gök* inliyor.” (s.57) (Kutlu, 2023:43-64)

İkilemeler; anlatımı tekdüzelikten kurtaran, metne renk katan söz varlığı öğeleridir. Bu bağlamda sıklıkla kullanılması anlatımı daha akıcı ve etkili hale getirecektir. Eserde 17 ikileme kullanılmıştır. İkilemelerin oluşum şekillerine göre kullanımına bakılacak olursa en sık başvurulmuş ikileme türü aynı sözcüğün tekrarıyla oluşmuş ikilemelerdir. Kitapta tespit edilen ikilemeler yeterli bulunmakla birlikte aynı sözcüğün tekrarıyla oluşturulan ikilemelerin çoğunlukta olmasının da ikileme edinimi açısından olumlu etki yapacağı düşünülmektedir.

4.4. Yıldız Tozu Kitabında Yer Alan Terimler

Öyküde toplam 18 terim anlamli sözcük vardır.

4.4.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Terimler

“ “Baş şu ters cezve biçiminde olan *Küçük Ayı*, onun yanındaki *Büyük Ayı*” diyerek ve onun “Hani, hani, hangisi?” demelerine aldırmayarak bilgiç bilgiç konuşuyorum.” (Kutlu,2023:7-42) Bu cümlede” Büyük Ayı ve Küçük Ayı” astronomi terimidir.

4.4.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Terimler

Öyküde futbolla ilgili 16 terime yer verilmiştir.

“En iyisi biz şu *maçı* kazanalım.” (s.59)

“Yukarı mahalleye biz düzüne *gol* atalım.” (s.49)

“Gölgesinde sığındığım taş duvarın önünde “*top sahası*” uzanıyor.” (s.52)

“Ne *maçlar* yaptık burada!” (s.52)

“*Goller* on ikiye çıkardı.” (s.53)

“İşte yine yuları mahalleye ile *maçımı* var.” (s.53)

“Ben de *kaleciniz* Selahattin’i çalıştırıyorum.” (s.53)

“*Sahada* iki tur atıp ısınıyoruz” (s.55)

“Önemli bir *maç* bu.” (s.55)

“Bir süre sonra ikimiz de o mekândan çıkıp *tribünleri* lebalep dolu yeşil çim sahalara gidiyoruz.” (s.56)

“Kâh ben *doksana* takılan bir *faul* atıyorum kâh Selahattin *doksana* takılan bir *golü* çıkarıyor.” (s.57)

“Ve nihayetinde gerçekten sıkı bir *şut* atmaya niyetleniyorum.” (s.57)

“Kötü bir *gol* yedi işte.” (s.59) (Kutlu,2023:43-64)

İkinci öyküdeki ana mekanlardan biri top sahasıdır. Mahalle maçlarının yapıldığı bu top sahasında geçen öyküde futbol terimlerinin bulunması uygun bulunmuştur. Hem çocukların ilgisini çekecek bir oyun anlatılmış hem de bu oyun aracılığı ile terim anlamlı sözcüklere yer verilmiştir.

4.5. Kalıp Sözler

İlk öyküde 19, ikinci öyküde 2 tane olmak üzere toplam 21 kalıp söz tespit edilmiştir.

4.5.1. Yıldız Tozu Kitabında Geçen Kalıp Sözler

“*Olsun*, ben birini seçmek istiyorum, sen de seç.” (s.9)

— O anda mı?

—*Evet.*” (s.11)

“ *Peki*, bakmayalım.” (s.11)

“Dayımın elini öptüm, *teşekkür ettim*” (s.13)

“*Hayır*, olmaz” (s.16)

“*Hayırlısı olsun*, dedi.” (s.20)

“Git babaannene *haber ver*, biz sağlık ocağına gidiyoruz, *merak etmesin*, dedi.” (s.25)

“Sürekli *dua ediyor.*” (s.27)

“*Olsun*, dedim. Bu bunu sana veriyorum.” (s.32)

“-*Evet.* ” (s.36)

“*Hoş geldin, nasılsın?*” (s.36)

“*İyiyim ama düştüm işte.*” (s.36)

“*Olsun ben de koşup tuttum seni.*” (s.36)

“*Öyle, demek ki vakit tamam olmadı.*” (s.36)

“*Teşekkür ederim.*” (s.36)

“Oradan bana sanki bir göz etti, sanki *teşekkür etti.*” (s.39)

“Kalabalık “*Geçmiş olsun*” diyerek ağır ağır dağıldı.” (s.40) (Kutlu,2023:7-42)

4.5.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Kalıp Sözler

“*Aferin ulan...*” (s.55)

“— *Aferin sana* Selim abi, diyerek kaleye geçiyor.” (s.56) (Kutlu, 2023:42-64)

Günlük hayatta sık sık kullandığımız, aynı zaman ve durumda herkesin kullanmayı uygun gördüğü, herkesçe kabul görmüş bu sözcükler Yıldız Tozu kitabında da yer almaktadır. Eser bu bakımdan çocuklara okutulabilecek bir eserdir. En bilinen kalıp sözler kullanılmıştır. Hatta görgü kuralları gereği kullanmayı alışkanlık haline getirmek için eser kullanılabilir.

4.6 Argo Sözler

Kitabın ilk bölümünde 7, ikinci bölümde ise 3 argo kelime vardır.

4.6.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Argo Sözcükler

“Ben de bir yıldız seçiyorum, *saçmalık* ama olsun daha çocuk” (s.10)

“Ulan, amma büyümüşsün be *kerata!*” (s.12)

“Hepsini *çatlatacağım.*” (s.14)

“Zaten yepyeni, *gıcır.*” (s.14)

“Napayım topu, ben bisiklete binmek istiyorum diye *mızıldanıyor.*” (s.16)

“Kenan büsbütün aksileşti, ağladı *tepindi,* sonunda küstü.” (s.16)

“Bırakın *lan* dokunmayın pis ellerinizi diye onları azarlıyorum.” (s.19) (Kutlu, 2023, 7-42)

4.6.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Argo Sözcükler

“ Aşağıda saatçi Sıtkı’nın evi yapıldığında ameleler kireç eritmişlerdi de biraz *araklayıp* sahanın çizgilerini bile çekmiş idik.” (s.52)

“*Ulan* Selahattin azıcık az yesen olmaz mı?” (s.54)

“Aferin *ulan...*” (s.55) (Kutlu, 2023:42-64)

Eserin kapsamı düşünüldüğünde argo sözcükler fazla bulunmuştur. “Ulan, lan” sözcükleri tekrar edilmiştir. Çocuklara hitap eden bir kitapta bu kadar argonun bulunması olumsuzluk olarak görülmüştür.

4.7. Yıldız Tozu Kitabındaki Temel Söz Varlığı Öğeleri

Temel söz varlığı öğeleri 13 farklı başlıkta incelenmiştir:

4.7.1. Eserde Yer Alan Hayvan İsimleri

İlk öyküde 4, ikinci öyküde 15 olmak üzere toplam 19 hayvan ismi kullanılmıştır.

4.7.1.1 Yıldız Tozu Hikâyesinde Yer Alan Hayvan İsimleri

Öyküde sadece 4 hayvan ismine yer verilmiştir.

“*Gece kuşları* kesik kesik ötüyor, arada bir ötüyor, arada bir uzaklardan *köpek* sesleri geliyor.” (s.8)

“Küsüp dama çıktı, *güvercin* uçurmaya daldı.” (s.16)

“Ne derede yüzmeye gidiyorsun ne de *balık* tutmaya.” (s.20) (Kutlu, 2023, 7-42)

4.7.1.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Yer Alan Hayvan İsimleri

Öyküde 15 hayvan adı geçmektedir.

“*Leylekler*, *biçilmiş* tarlalarda geziniyor, rengârenk *arı kuşları* havada neredeyse sabit kalacak gibi kanat çırparak avlanıyorlar” (s.45)

“*Arılar*, *sinekler*, *kelebekler*, derken bir *uğur böceği* çıplak dizime iniş yapıyor.” (s.48)

“Yavaşça doğrulup *böceği* parmaklarına alıyorum.” (s.48)

“Şimdi bir dilek tutmalı ve *böceği* uçurmalıyım.” (s.49)

“*Böcek* uçuyor, bir süre takip ediyorum.” (s.49)

“Etrafı budanmamış ağaçlar, *yılan* delememiş olmuştur çalılar, otlar kaplanmış.” (s.49)

“Evli evine, sıçan deliğine.” (s.53)

“Selahattin’den önce onun tabiatıyla mahallemizin *köpeği* Vidi fırlıyor kapıdan.” (s.54)

“Yelelerini savuran Arap *atı* gibi.” (s.54)

“Artık ne cadılar ne *baykuşlar* bir şey yapabilir bana.” (s.62)

“Hey sen, *uğur böceği*!” (s.64) (Kutlu,2023:42-64)

Hayvanlar hayatımızdaki vazgeçilmez canlılardır. Beslenme, giyim, korunma gibi birçok konuda insanlara fayda sağlayıp yardımcı olan bu varlıkların dilimizde yer alması da olağandır. Bu eserde de hayvan isimlerine sıkça yer verilmiştir. Cins isim olarak bulunmakla birlikte bir köpeğe “Vidi” ismi verilerek özel isimli bir hayvan ismi de kullanılmıştır.

4.7.2. Eserde Yer Alan Bitki İsimleri

Kitapta toplam 16 bitki ismi yer almaktadır.

4.7.2.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Bitki İsimleri

Yıldız Tozu kitabında sadece iki bitki ismi vardır. Biri tekrar ettiği için üç bitki ismi geçmiştir.

“ Babası hamaldı *sebze* halinde.” (s.20)

“Kasabadan çıktım *mısır* tarlalarına daldım.” (s.33)

“*Mısır* gövdelerinin boyu boyumdan uzun, *yaprakları* koşarken yüzüme dalıyor.” (s.34) (Kutlu, 2023, 7-42)

4.7.2.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Bitki İsimleri

Öyküde 13 bitki adı geçmektedir.

“Taşranın o unutulmuş *kavun* kokusu, taze çökelek günler.” (s.45)

“Ben öyle sırtüstü toprağın serinliğine sığınmış, birkaç *çiçek çimen* ezmiş, etrafa *ot* kokusu yayılmış, ellerim ense kökünde kenetli, gökyüzüne bakıyorum.” (s.45)

“Etrafını budanmamış *ağaçlar*, yılan delmez olmuş *çalılar*, *otlar* kaplamış.” (s.49)

“ Kapkara bir çocuk yalınayak gezer, *sebze* halinde eğleşir.” (s.52)

“ Pazar kurulduğu günlerde *sebze meyve* arabaları, iri tomruk yüklü kamyonları, askeriye cemseleri dolaşır burada.” (s.52)

“Çok geçmez, koltuğunun altında havası düşmüş pörsük bir top, bir elinde *dut* pekmezi sürülmüş bir parça ekmek, yiye yiye gelir.” (s.54)

“*Dut* pekmezli ekmeğini bile almamış.” (s.55)

“Bir süre sonra ikimiz de o mekândan çıkıp tribünleri lebalep dolu yeşil *çim* sahalara gidiyoruz.” (s.56)

“Arap Yaşar *sebze* halindedir şimdi, kim alacak topu?” (s.61) (Kutlu,2023:42-64)

Eserde çeşitli bitki adlarıyla birlikte genel olarak bir bitki familyasını karşılayan “sebze-meyve” gibi sözcüklere de yer verilmiştir. Kitapta yer alan bitki isimleri yeterlidir ve yerinde kullanılmıştır.

4.7.3. Eserde Geçen Araç Gereç Adları

Kitapta ilk bölümde 48, ikinci bölümde 21 olmak üzere 69 araç-gereç ismi yer almıştır.

4.7.3.1. Yıldız Tozunda Geçen Araç Gereç Adları

Öyküde 21’i bisiklet olmak üzere toplam 4 araç-gereç adı geçmektedir:

“ Bak şu ters *cezve* biçiminde olan Küçük Ayı, onun yanındaki Büyük Ayı.” (s.9)

Bisiklet

“Dayım Almanya’dan geldi ve bana bir *bisiklet*, Kenan’a da *top* getirdi.”(s.11)

“Hep bir *bisikletim* olsun istemiřtim.” (s.14)

“Bizim Kasaba çok kk. Çok az *bisiklet* var, onlar da memur çocuklarının.”
(s.14)

“şimdi benim de bir *bisikletim* var.” (s.14)

“Kasabanı en gzel *bisikleti* bu.” (s.15)

“Ya düřersem, ya *bisiklete* bişey olursa!” (S.15)

“N’apayım *topu*, ben *bisiklete* binmek istiyorum, diye mızıldanıyor.” (s.15)

“Kasabanın sokaklarında *bisikletimle* dolaşırken herkes bana bakıyor, çocuklar toplaşıyor, sağını solunu ellemeye kalkıyorlar.” (s.18)

“Onların *bisikletleri* eski přk.” (s.19)

“Geldi *bisikletin* her yanımı yokladı.” (s.19)

“Varsa yoksa *bisiklet*.” (s.20)

“*Bisiklet* kornası yani.” (s.21)

“Acaba babama söylersem şehirden bana bir *bisiklet* kornası getirir mi?” (s.21)

“Ben *bisikletle* evden çıkınca bana sert sert bakıyor.” (s.21)

“*Bisikletini* almış, sürmüş, yokuş aşağı gidince duramamış, şarampole düşmüş.”
(s.24)

“Abdurrahman’la gidip *bisiklete* baktık.” (s.27)

“Gözlerim *bisiklette*.” (s.27)

“Damdan aşağı inmek istemiyorum, o *bisikleti* bir daha görmek istemiyorum.”
(s.30)

“Bir koşu *bisikletin* yanına gittim.” (s.31)

“Ben artık bu *bisiklete* binemem, senin olsun.” (s.32)

Top

“Dayım Almanya’dan geldi ve bana bir *bisiklet*, Kenan’a da *top* getirdi.” (s.11)

“Olmaz sen daha küçüksün, bacakların yetişmez, git *topunla* oyna.” (s.15)

“N’apayım *topu*, ben *bisiklete* binmek istiyorum, diye mızıldanıyor.” (s.15)

“Abdurrahman okulu bıraktı, bir *tartı* aleti ile çarşıda dikilmeye başladı.” (s.20)

“İki küçük *bayrak* aldım. Biri Türk *bayrağı* öteki Fenerbahçe *bayrağı*.” (s.21)

“Ah bir de *düdük* olsa.” (s.21)

“*Bisiklet kornası* yani.” (s.21)

“*Zili* var ama ne yapayım *zili*?” (s.21)

“Acaba babama söylese şehirden bana bir *bisiklet kornası* getirir mi?” (s.21)

“Bir gün sabahın köründe *kapı* çalındı.” (s.22)

“*Kapıyı* çalan sanki evi üstümüze yıkacak.” (s.22)

“Bir yanda *zile* basıyor, bir yandan *kapıyı* yumrukluyor.” (s.23)

“Yamrı yumru olmuş, *direksiyon* eğilmiş, *lamba* kırılmış.” (s.27)

“Kenan’ın bir eski *tahta arabası* vardı, *oyuncak*. *Tekerleği* kırılmış, o da bir yana atmış.” (s.29)

“Ona bir *teker* kestim, yerine taktım.” (s.29)

“*Direksiyona* asıldım, biraz düzeldi.” (s.32) (Kutlu, 2023, 7-42)

4.7.3.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Araç Gereç İsimleri

Eserde 20 adet araç-gereç kavram alanına giren sözcük vardır:

“Hacı Beşir’in damını aktaran ustaların *çekiş* sesleri.” (s.47)

“Battal Gazi gibi *ok* işlemeyen.” (s.48)

Top

“Ve biz bu Kanlı Ev’in bahçesine kaçan *toplara* gidip alamıyoruz.” (s.49)

“Çok geçmez koltuğunun altında pörsük bir *top*, bir elinde dut pekmezi sürülmüş bir parça ekmek yiye yiye gelir.” (s.54)

“Attığım *toplara* daha sert vurmaya çalışıyorum.” (s.57)

“Selahattin var gücü ile atılıyor *toplara*, bir kaçını kaçırıyor, kaçırıkça hırslanıyor belki.” (s.57)

“Kaçan her *topa* daha yere değmeden yetişiyor, ağzına almaya çalışıyor.” (s.57)

“Var gücüyle asılıyorum *topa*.” (s.59)

“*Top* geçtikten sonra düşüyor yere.” (s.59)

“Üstelik *top* Kanlı Ev’in bahçesine kaçtı.” (s.61)

“Arap Yaşar sebze halindedir şimdi, kim alacak *topu*?” (s.61)

“*Çantalar* bir yana, *ceketler önlükler* öte yana.” (s.52)

“Eski yün *çoraplarından* çıkardığı parçalar ile dizlerine *dizlik* takmış.” (s.55)

“Belini öne eğmiş, gözlerini kısmış, bir *tel* gibi gerilerek bekliyor.” (s.58)

“Toz zerreleri bir an yükselip dağılan *konfetiler* gibi yağıyor çocuğun üstüne.”
(s.59)

“...geçen bahar birlikte yaptığımız ve evlerinin önündeki elektrik direğine takılıp kalmış olan *uçurtma* iskeletini...” (s.61)

“Ellerime bakıyorum, elimde Selahattin’in lime lime bir *eldiven* teki.” (s.61)
(Kutlu, 2023:42-64)

Araç-gereç isimleri hepimizin günlük hayatımızda sıkça başvurduğumuz isimlerdir. Eserde birçok araç-gereç ismine yer verilmiştir. İlk öyküde en çok bisiklet kelimesi tekrar edilmiştir nitekim öykü bisiklet üzerine inşa edilmiştir. İkinci öyküde ise top kelimesi en çok kullanılan eşya adıdır ve ikinci öykü de bir maç hazırlığı üzerine kurulmuştur yani dolaylı olarak top öykünün merkezindedir. Bu bakımdan öykülerin konuları ile sık kullanılan eşya isimleri bağlantılıdır.

4.7.4. Renk Bildiren Sözcükler

Kitapta 9’ u ilk öyküde, 19’u ikinci öyküde olmak üzere 28 renk bildiren sözcük vardır.

4.7.4.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Renk Bildiren Sözcükler

Öyküde 9 renk bildiren kelime yer almaktadır. Renk belirten sözcüklerin geçtiği cümleler sırasıyla verilmiştir:

“*Berrak* bir yaz gecesi.” (s.7)

“Sonunda *parlak* bir yıldız seçiyor.” (s.9)

“Ortalık gündüz gibi aydınlanmış, *mavi yeşil* garip bir aydınlık.” (s.34)

“Yıldız geldi, geldi, geldikçe *parladı*, *parladıkça* ufaldı, ellerimi uzattım.” (s.35)

“Ama ben seni unutmadım, bak hâlâ *parlıyorsun*.” (s.36)

“Kenan’ın yıldızı yine Keşiş Dağı’nın üzerinde yine eskisi gibi *parıldayıp* duruyor.” (s.39)

“Sanki yıldız tozu dökülmüş gibi *parıldıyor*. *Bembeyaz*.” (s.40) (Kutlu, 2023,7-42)

4.7.4.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Renk Bildiren Sözcükler

Öyküde 19 renk bildiren kelime yer almaktadır.

“Yahu bu ne biçim gökyüzü, bu ne kadar *parlaklık*.” (s.43)

“Gözlerim kamaşıyor; ya o *mavi* o *mavi*!” (s.43)

“Geçerken nasılsa Semahat Abla’nın *akça pakça* yüzüne dönüşüyor.” (s.44)

“Leylekler, biçilmiş tarlalarda geziniyor, *rengârenk* arı kuşları havada neredeyse sabit kalacak gibi kanat çırparak avlanıyor.” (s.45)

“*Parlak kırmızı* üzerinde *siyah* benekler.” (s.48)

“Kara korsan.” (s.49)

“Boş bir bina esrarlı oluyor, *kapkaranlık*.” (s.49)

“*Kapkara* bir çocuk, yalınayak gezer, sebze halinde eğleşir.” (s.52)

“*Beyaz* tüylü bir ok gibi.” (s.54)

“*Beyaz* ve düzgün dişleri ile gülümsüyor.” (s.56)

“Bir süre sonra ikimiz de o mekândan çıkıp tribünleri lebalep dolu *yeşil* çim sahalara gidiyoruz.” (s.56)

“Güneş tepemizde *parıldıyor*.” (s.57)

“Yanakları *kızarmış* ve bu saf ciddiyet çocuğa lügate gelmez bir güzellik katmış.” (s.58)

“*Kara Korsan*’ın, *Mavi Sakal*’ın top sahasının kötülüğü üzerime yağdı.” (s.62)
(Kutlu, 2023:42-64)

Eserde renkler çoğu yerde sıfat olarak kullanılmıştır. Bazı sözcükler ise tam olarak renk adıdır denilmese de bir rengi çağrıştırdığı için (berrak, parlaklık, aydınlık vb.) listeye eklenmiştir.

4.7.5. Eserde Geçen Organ Bildiren Sözcükler

Temel söz varlığı öğeleri arasında organlar da yer almaktadır. Edebi metinlerde sıkça yer verilen organ adlarına bu kitapta 71 kere başvurulmuştur.

4.7.5.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Organ Bildiren Sözcükler

Bu öyküde el kelimesi 15, göz kelimesi 5 ve yüz kelimesi de 4 kere tekrar edilmiştir. Diğer organ isimleri bir ya da birkaç kere kullanılmıştır:

“Sanki *elini* uzatsan tutacak gibi” (s.7)

“*Sırtüstü* yatmış yıldızlara bakıyorum.” (s.7)

“Arkasında ışıklı bir iz bırakarak *gözden* kayboluyor.” (s.10)

“Kenan üzülüyor, *yüzünü* bana dönerek...” (s.11)

“Dayım beni *kucağına* aldı, şöyle havada bir çevirdi, *yüzü* kızardı, nefesi daraldı.” (s.12)

“Dayımın *elini* öptüm, teşekkür ettim.” (s.13)

“Dayım Kenan’ın *saçını* okşadı...” (s.13)

“Olmaz sen daha küçüksün, *bacakların* yetişmez, git topunla oyna, diyorum.” (s.15)

“Kasabanın sokaklarında bisikletimle dolaşırken herkes bana bakıyor, çocuklar topluyor, sağını solunu *ellemeye* kalkıyorlar.” (s.18)

“Dik *kafalı*.” (s.21)

“Kireç kesilmiş *yüzüyle* dikiliyor.” (s.22)

“Şaşkınlıkla birbirimizin *yüzüne* baktık.” (s.22)

“Onlar köşeyi dönüp *gözden* kayboldular.” (s.24)

“Abdurrahman *yüzünü* yere çevirdi.” (s.24)

“Kendi bir yana, bisiklet öbür yanda, *başı* kanıyordu galiba diye nefes nefese anlattı.” (s.24)

“Babam Kenan’ı *kucağına* taşıyor, Kenan’ın *başı* babamın *kolu* üzerinde sanki cansız gibi aşağı sarkıyor, annem *dizlerini* döverek...” (s.25)

“Neden sonra Abdurrahman *omuzuma* dokunarak...” (s.26)

“*Boğazıma* bir yumruk tıkanmış, sanki yumruğa çekseler katıla ama ağlıyorum ama olmuyor, gözyaşları sessizce boşalıyor.” (s.26)

“*Kolunu omzuma* doladı.” (s.26)

“Babaannem pencerenin önünde, *gözünü* yola dikti.” (s.27)

“Aman hiç *gözümde* yok!” (s.27)

“*Ağzıma* lokma koymadım.” (s.27)

“*Gözlerim* bisiklette.” (s.27)

“*Karnım* tok benim diye cevapladım.” (s.30)

“Dedim ve *gözlerim* yine doldu.” (s.32)

“*Sırtüstü* uzanıp, *gözlerimi* Keşiş Dağı’nın üzerinde parlayan yıldıza diktim.” (s.32)

“Fırladım *gözüm* yıldızda.” (s.33)

“*Ayaklarım* çıplak.” (s.33)

“Bir *gözüm* yıldızda.” (s.33)

“Mısır gövdelerinin boyu boyumda uzun yaprakları koşarken yüzünü dalıyor.”
(s.33)

“Yıldız geldi, geldi, geldikçe parladı, parladıkça ufaldı ellerimi uzattım.” (s.35)

“İki avucum u açtım, yıldız gelip ellerime kondu.” (s.36)

“Kollarımı yukarı doğru kaldırdım, yıldız avcumda.” (s.39)

“Avucumdaki yıldıza doğru...” (s.39)

“Oradan bana sanki bir göz etti.” (s.39)

“Bir cip vardı ve Kenan babamın kucağındaydı.” (s.40)

“Boynuna sarılıp bu defa sevinçle hüngür hüngür ağladım.” (s.40)

“Tam kapıdan girecekken annem bana döndü ve ellerime işaret ederek
—Ne oldu ellerine senin böyle?” (s.40)

“Nereden çıktıysa omuz başımda Abdurrahman peyda oldu.” (s.41)

“Abdurrahman duraksadı, ellerime baktı, dayanamayıp sordu.” (s.42)

“Ellerine ne oldu?” (s.42)

“Kimsede ellerimle uğraşacak hâl kalmamıştı.” (s.42)

“Başımı kaldırıp Keşiş Dağı’nın üzerine doğru sarka yıldızını baktım.” (s.42)
(Kutlu, 2023, 7-42)

4.7.5.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Organ Bildiren Sözler

Öyküde 30 adet organ ismi tespit edilip yer aldığı cümlelerde gösterilmiştir:

“*Sırtüstü* uzanmışım, gökyüzünde bulutlar.” (s.43)

“*Gözlerim* kamaşıyor.” (s.43)

“Geçerken nasılsa Semahat Abla’nın akça pakça *yüzüne* dönüşüyor.” (s.44)

“...çukurlaşan *gamzelerine*.” (s.44)

“Ben öyle *sırtüstü* toprağın serinliğine sığınmış, birkaç çiçek çimen ezmiş, etrafa at kokusu yayılmış, *Ellerim ense kökümde* birleşmiş, gökyüzüne bakıyorum.” (s.45)

“Arılar, sinekler, kelebekler derken bir uğur böceği *çıplak dizime* iniş yapıyor.” (s.48)

“Yavaşça doğrulup böceği *parmaklarıma* alıyorum.” (s.48)

“Bir *parmaktan* öte dolaşıyor.” (s.48)

“*Dizlerimiz, dirseklerimiz* ne kadar kanadı.” (s.52)

“Çok geçmez *koltuğunun altında* havası düşmüş pörsük bir top, bir elinde dut pekmezi sürülmüş bir parça ekmek yiye yiye gelir.” (s.54)

“Selahattin işte dedim ya biraz düşkün *boğazına*.” (s.54)

“Gülünce *gözlerinin* içi güler.” (s.54)

“Eski yün çorap *boğazlarından* çıkardığı parçalar ile *dizlerine* dizlik takmış.” (s.55)

“Sonunda bir *elimi* dost ve ağabey olarak *omzuna* koyup...” (s.55)

“Beyaz ve düzgün *dişleri* ile gülümseyip...” (s.56)

“Selahattin tombul *gövdesi* ile pörsük topun üzerine atlıyor.” (s.56)

“Ter *topuğumuzdan* çıkıyor.” (s.57)

“Her kaçan topa daha yere değmeden yetişiyor, *başında* bekliyor *ağızına* almaya çalışıyor.” (s.57)

“Ayak *parmakları* üzerinde yaylanıyor.” (s.58)

“*Belini* öne eğmiş, *gözlerini* kısmış, bir tel gibi gerinerek bekliyor.” (s.58)

“Tozdan terden çamura bulanmış perçemleri *alnında*. *Yanakları* kızarmış...” (s.58)

“Nasıl oturuyor onlarca yük *dizlerimize*?” (s.60)

“İçimde bir panik, *diz* bağlarım çözülmüştür.” (s.60)

“Ustalar, *yüzünü* yalamakta olan Vidi’nin önünden Selahattin’in henüz sıcak ve kırılğan *gövdesini* topluyorlar.” (s.60)

“Ben orada, kale direği niyetine diktiğimiz taşın üzerinde, *çenelerim* birbirine vurarak ve *gözlerimden* pıtır pıtır yaşlar dökerek...” (s.60)

“*Ellerime* bakıyorum, *elimde* Selahattin’in lime lime eldiven teki.” (s.61)
(Kutlu,2023:42-64)

İletişimde en önemli unsurlardan biri de beden dilidir. Beden dilinde vücudumuzu kullanarak duygu ve düşüncelerimizi aktarırız. Edebi metinlerde beden dilini yazarın

tasvirleriyle anlarız. Bu ve bunun gibi nedenlerle edebi eserlerde organ isimlerine sıkça yer verilir. Eserde en çok “el, yüz ve göz” sözcüklerine yer verilmiştir.

4.7.6. Eserde Geçen Yiyecek-İçecek İsimleri

İlk öyküde 4, ikinci öyküde 7 olmak üzere toplam 11 sözcüğe yer verilmiştir.

4.7.6.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Yiyecek-İçecek İsimleri

Öyküde sadece 4 yerde yiyecek adı geçmiştir.

“Babası hamaldı, *sebze* halinde.” (s.20)

“Evladım, gel bir iki *lokma* bir şey ye, falan dedi.” (s.30)

“Komşular *çorba* getirdi, babaanneme, haber sordular, haber yok.” (s.30)

“*Mısır* tarlalarının ötesine, Sultan Çayırı’na doğru düşünüyor.” (s.33) (Kutlu, 2023, 7-42)

4.7.6.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Yiyecek-İçecek İsimleri

Öyküde 7 yerde yiyecek ismi geçmektedir. Bir yerde de yeme eyleminden bahsedilmiştir. Aynı kavram alanına dâhil olduğundan o söz grubu da ayrıca belirtilmiştir.

“Şuradan iki *ekmek* alıver bana civarım.” (s.44)

“Taşranın o unutulmuş, *kavun* kokulu, taze *çökelek* kokulu günleri.” (s.45)

“Kapkara bir çocuk, yalınayak gezer, *sebze* halinde eğleşir.” (s.52)

“Pazar kurulduğu günlerde *sebze meyve* arabaları, iri tomruk yüklü kamyonlar, askeriye cemseleri dolaşır burda.” (s.52)

“Çok geçmez koltuğun altında havası düşmüş pörsük bir top, bir elinde *dut pekmezi* sürülmüş bir parça *ekmek* yiye yiye gelir.” (s.54) (Kutlu, 2023:42-64)

Hayatımızı devam ettirebilmek için yiyecek ve içecekler olmazsa olmazımızdır. İnsan hayatında önemli yeri olan bir unsurun edebi eserlerde yer almaması düşünülemez. Yıldız Tozu kitabında çok fazla yiyecek-içecek ismi bulunmamaktadır.

4.7.7. Eserde Geçen Din, Maneviyat ve Ölüm İle İlgili Sözcükler

Din, maneviyat ve ölüm konuları edebi eserlerde daima yer bulabilecek konulardır çünkü insan hayatının önemli bir parçasıdır. Eserdeki öykülerin ilkinde 16, ikincisinde 2 tane olmak üzere 18 yerde bu konularla ilgili sözcüğe yer verilmiştir.

4.7.7.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Din, Maneviyat ve Ölüm İle İlgili Sözcükler

İlk öyküde 16 yerde din-maneviyat-ölümle ilgili sözcük kullanılmıştır.

“Babası hamaldı, sebze halinde. Geçen yıl *ölmüş*.” (s.20)

“*Vallahi* bilse bir tur daha bindiririm.” (s.20)

“Babam Kenan’ı kucagında taşıyor, Kenan’ın başı babamın kolu üzerinde sanki *cansız* gibi aşağı sarkıyor, annem dizlerini döverek...” (s.25)

“—*Gitti* oğlum, *gitti*, diye ağlıyor.” (s.25)

“Babaannem pencerenin önüne çöktü, gözünü yola dikti. Sürekli dua ediyor” (s.25)

“Ya Kenan’a bir şey olursa! Ya ölürse kardeşim!” (s.27)

“Kenan’ın yıldızı kayıyor. Kenan ölüyor. Allah’ım, Allah’ım Kenan ölüyor mu?” (s.33)

“Beni bütün gücünle yukarı kaldır sonra bütün gücünle “*Ya Allah Bismillah!*” deyip üzerime doğru üfür.”(s.37)

“Avucumdaki yıldıza doğru,
-*Ya Allah! Bismillah;* diye bağırıp bütün gücümle üfürdüm.” (s.39)

“*Allah günah yazmaz* deyip bir yalan attım.” (s.41) (Kutlu,2023:7-42)

4.7.7.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Din, Maneviyat Ve Ölüm İle İlgili Sözcükler

“Kahramanlar *ölmez.*” (s.48)

”Yok ya... *Ölmek* diye bişey var mı? Babam *öldü*, ben böyle duvar diplerinde kaldım.”(s.48) (Kutlu, 2023:43-64)

4.7.8. Eserde Geçen Sağlık Kavramı Alanındaki Sözcükler

Eserde 16 yerde sağlık kavram alanına giren sözcük tespit edilmiş, yer aldığı cümlelerle gösterilmiştir.

4.7.8.1 Yıldız Tozu Hikâyesinde Geçen Sağlık Kavramı Alanındaki Sözcükler

“Dayım beni kucığına aldı, şöyle havada bir çevirdi, *yüzü kızardı, nefesi kesildi*” (s.12)

“Kendi bir yanda, bisiklet öbür yanda, *başı kanyordu* galiba, diye nefes nefese anlattı” (s.24)

“Git, babaannene haber ver biz *sağlık ocağına* gidiyoruz, merak etmesin.” (s.25)

“Üzülme, belki sadece *bayılmıştır*, dedi.” (s.26)

“*Sağlık ocağında doktor* yok, iki ebe bir *hemşire*...” (s.27)

“Bunu hemen şehre *hastaneye* yetiştirin demişler.” (s.27)

“Ya Kenan’a bir şey olursa? Ya ölürse kardeşim?” (s.27)

“Kenan iyi, bir şeyi yokmuş diye bir haber gelse.” (s.29)

“Kenan iyileşmiş, gülüyordu.” (s.40)

“Kalabalık “Geçmiş olsun.” Diyerek bağırırdı.” (s.40) (Kutlu, 2023, 7-42)

4.7.8.2 Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Sağlık Kavramı Alanındaki Sözcükler

“Dizlerimiz, dirseklerimiz ne kadar *kanadı*.” (s.52) (Kutlu,2023:43-64)

4.7.9. Eserde Yer Alan Özel Adlar

Evrende tek ve özel olan varlıklara ve kavramlara özel isim denir. Metnin neresinde olursa olsun özel isimler büyük harfle başlar. İlk öyküde 14 farklı özel isim tekrarlarıyla 61 kere, ikinci öyküde 25 özel isim tekrarlanarak 48 kere kullanılmıştır. Toplam 39 özel isim 109 kullanım tespit edilmiştir.

4.7.9.1.Yıldız Tozu Hikâyesinde Yer Alan Özel Adlar

Öyküde 14 farklı özel isim tekrar edilerek toplam 61 kere kullanılmıştır.

- Kenan (s.7, s.8, s.9, s.11, s.11, s.11, s.13, s.15, s.16, s.22, s.22, s.24, s.24, s.24, s.27, s.27, s.29, s.29, s.32, s.33, s.33, s.33, s.36, s.39, s.42)
- Büyük Ayı (s.9)
- Küçük Ayı (s.9)
- Keşiş Dağı (s.9, s.32, s.39, s.42)
- Almanya (s.11, s.11)
- Alman Malı (s.19)
- Abdurrahman (s.19, s.20, s.20, s.20, s.22, s.24, s.24, s.24, s.26, s.26, s.26, s.27, s.31, s.31, s.32, s.32)

- Türk Bayrağı (s.21)
- Fenerbahçe Bayrağı (s.21)
- Allah'ım (s.33, s.33)
- Sultan Çayırı (s.33)
- Allah (s.37, s.39, s.41)
- Bismillah (s.37, s.39)
- Hanife Hala (s.41) (Kutlu, 2023, 7-42)

4.7.9.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Yer Alan Özel Adlar

Öyküde 25 farklı özel isim tekrar edilerek toplam 48 kere kullanılmıştır.

- Semahat Abla (s.44)
- Pekospil (s.44)
- Otsokarci (s.44)
- Doğu Ekspresi (s.47)
- Austin (s.44)
- Hacı Beşir (s.47, s.60)
- Battal Gazi (s.48)
- Yenişehir Sineması (s.48)
- Edison (s.48)
- Ay'a Seyahat (s.48)
- Denizler Altında Yirmi Bin Fersah (s.49)
- Kara Korsan (s.49, s.62)
- Çelik Bilek (s.49)
- Yaşar (s.49)
- Arap Yaşar (s.52, s.61)
- Hamal Ali (s.52)
- Kanlı Ev (s.49, s.49, s.49, s. 61)
- Saatçi Sıtkı (s.52)

- Selahattin (s.53, s.53, s.54, s.54, s.55, s.55, s.55, s.57, s.57, s.58, s.59, s.59, s.60, s.61, s.64)

- Selim (s.54 s.56)
- Turgay Şeren (s.54)
- Berlin Panteri (s.54)
- Vidi (s.54, s.54, s.61)
- Mavi Sakal (s.62)
- Arap Atı (s.54) (Kutlu, 2023:43-64)

-

4.7.10. Eserlerde Yer Alan Mekân Adları

Mekân; olay hikâyeciliğinin dört ana unsurundan biridir. Mekân hikâyede olay ya da olayların geçtiği yerdir. Eserde geçen mekânlar sayfa numaraları ile belirtilmiştir. İlk hikâyede 30 ikinci hikâyede 17 olmak üzere toplam 47 mekân tespit edilmiştir.

4.7.10.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Yer Alan Mekân Adları

Öyküde 30 mekân tespit edilmiştir.

Gökyüzü (s.7, s.8, s.39)

Dam (s.7, s.16, s.18, s.21, s.29, s.31, s.32)

Okul (s.9 s.9)

Keşiş Dağı (s.32, s.39, s.42)

Almanya (s.11, s.11)

Ev (s.11, s.27, s.22, s.39)

Kasaba (s.14, s.14, s.14, s.33, s.33,)

Dere (s.20)

Top sahası (s.20)

Şehir (s.21, s.27, s.29, s.42)

Sokak (s.32)

Yol kıyısı (s.24)

Şarmpol (s.24, s.24)

Sebze hali (s.20)

Çarşı (s.20)

Olay yeri (s.24)

Sağlık Ocağı (s.25, s.27)

Hastane (s.27)

Pencerenin önü (s.27)

Avlu (s.27)

Ayvan (s.27, s.29)

Kümes (s.29)

Abdurrahmanlar (s.31)

Irmak (s.32)

Mısır tarlaları (s.33, s.33)

Sultan Çayırı (s.33)

Tarla (s.34)

Çayırın kenarı (s.34)

Çayırın ortası (s.35) (Kutlu, 2023, 7-42)

4.7.10.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Geçen Mekân Adları

Öyküde 17 mekân tespit edilmiştir.

Taş duvarın gölgesi (s.43, s.52, s.54)

Gökyüzü (s.43, s.43, s.45, s.64)

Taşra (s.45)

Tarla (s.45)

Çıplak diz (s.48)

Yenişehir Sineması (s.48)

Kanlı Ev (s.49, s.49, s.49, s.61)

Sebze Hali (s.52, s.61)

Mahallenin altı (s.52)

Irmak kenarı (s.52)

Top sahası (s.52, s.55, s.62)

Pazar (s.52)

Saatçi Sıtkı'nın evi (s.52)

(Selahattin'in) Evleri (s.54)

Kale (s.54, s.56)

Yeşil çim sahalar (s.56)

Selahattin'in düştüğü yer (s.59) (Kutlu, 2023:43-64)

4.7.11. Eserde Duygu Bildiren Sözcükler

İlk öyküde 30 söz-söz grubu, ikinci öyküde ise 7 söz-söz grubu kullanılmış; toplamda duygu bildiren 37 öge tespit edilmiştir.

4.7.11.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Duygu Bildiren Sözcükler

Öyküde duygu bildiren 30 söz-sözcük grubu tespit edilmiştir:

Kenan *üzülüyor*, yüzünü bana dönerek..." (s.11)

"Geldi ve evimiz *şenlendi*." (s.11)

"Kenan büsbütün *aksileşti*, *ağladı*, tepindi, sonunda *küstü*." (s.16)

"*Oh... Uçursun*, Beni rahat bıraksın da." (s.16)

"Abdurrahman'ın durumuna çok *üzülüyorum*." (s.20)

"Aslında bu çocuğu bu kadar *üzmemek* lazım." (s.21)

"*Kireç kesilmiş* yüzüyle dikiliyor." (s.22)

"*Şaşkınlıkla* birbirimizin yüzüne baktık." (s.22)

"Gitti oğlum, gitti, diye *ağlıyor*." (s.25)

"Git babaannene haber ver *merak etmesin*." (s.25)

"Orada öylece Abdurrahman'la beraber sanki *donup kalmıştık*." (s.26)

"*Üzülme*, belki sadece bayılmıştır." (s.26)

“Boğazıma bir yumruk tıkanmış sanki, yumruğu çekseler katıla katıla ağlayacağım ama olmuyor, *gözyaşları* sessizce boşalıyor.” (s.26)

“Abdurrahman da *ağladı*.” (s.26)

“Aman, hiç gözümde yok” (s.27)

“İçim nasıl *sıkılıyor*.” (s.27)

“Artık *ağlayamıyorum*.” (s.27)

“Dedim ve yine *gözlerim doldu*.” (s.32)

“Abdurrahman’ı orada, eşik üzerinde *şaşkın* bırakıp kaçır gibi uzaklaştım.” (s.32)

“Üzerimden sanki *büyük bir yük kalkmıştı*.” (s.39)

“Yıldıza el salladım sonra *neşeli* bir ıslık tutturdum, geldiğim yoldan sallana sallana geri döndüm.” (s.39)

“Kenan iyileşmiş, *gülüyordu*.” (s.40)

“Boynuna sarılıp bu defa *sevinçle hüüngür hüüngür ağladım*.” (s.40)

“Orada bulunan herkes *ağlıyordu*.” (s.40)

“Herkes *tatlı, mutlu* bir yorgunlukla eve girdi.” (s.42)

“*Dalmışım*.” (s.42)

“*Gülümsedim*.” (s.42) (Kutlu, 2023, 7-42)

4.7.11.2 Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Duygu Bildiren Sözcükler

Öyküde duygu bildiren 7 sözcük tespit edilmiştir:

“Ne o geliş öyle, dik ve *mağrur*.” (s.54)

“Selahattin bu defa işi *ciddiye almış*.” (s.55)

“*Kemal ciddiyetle* dinliyor beni, sanırsın kırk yaşında.” (s.54)

“Beyaz ve düzgün dişleriyle *gülümseyip*...” (s.56)

“Selahattin var gücü ile atılıyor toplara, birkaçını kaçırıyor, kaçırdıkça *hırslanıyor* belki.” (s.56)

“Selahattin *sezmiş gibi*.” (s.58)

“Yanakları kızarmış ve bu *saf ciddiyet* çocuğa lügate gelmez bir güzellik katmıştı.” (s.58) (Kutlu, 2023:43-64)

4.7.12. Eserde Yer Alan Meslek Adları

Kitapta toplam 13 meslek adı bildiren kelime kullanılmıştır. İlk öyküde 6 ikinci öyküde 5 farklı meslek adı tespit edilmiştir. (İkinci öyküde “usta” tekrar etmiştir.).

4.7.12.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Yer Alan Meslek Adları

“Bizim kasaba küçük, çok az bisiklet var, onlarda *memur* çocuklarının.” (s.14)

“Babası *hamaldı* sebze halinde.” (s.20)

“Sağlık ocağında *doktor* yok.” (s.27)

“İki ebe bir *hemşire*.” (s.27)

“Bu bisikleti sana getirdim, enişten *tamirci*, belki düzeltir, dedim.” (s.31) (Kutlu, 2023, 7-42)

4.7.12.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Yer Alan Meslek Adları

“Hacı Bekir’in damını aktaran *ustaların* çekiç sesleri.” (s.47)

“Hacı Bekir’in damını aktaran *ustalara* doğru koşuyorum.” (s.60)

“*Ustalar*, yüzünü yalamakta olan Vidi’nin önünden Selahattin’in henüz sıcak ve kırılğan gövdesini topluyorlar.” (s.60)

“*Hamal* Ali’nin oğlu.” (s.52)

“Aşağıda *Saatçi* Sıtkı’nın evi yapıldığında, *ameleler* kireç eritmişlerdi de biraz araklayıp sahanın çizgilerini çekmiştik.” (s.52)

“Ben de *kalecimiz* Selahattin’i çalıştırıyorum.” (s.53) (Kutlu,2023:43-64)

4.7.13. Eserde Yer Alan Akrabalık Bildiren Sözcükler

Kitaptaki ilk öyküde 47 ikinci öyküde 8 olmak üzere toplam 55 akrabalık bildiren sözcük vardır.

4.7.13.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Yer Alan Akrabalık Bildiren Sözcükler

“*Kardeşim* Kenan’la damda yatıyoruz.” (s.7)

“-*Abi*

-*Hı*” (s.8)

“*Abi* bak biri kaydı.” (s.10)

“Bakmayalım *abi*, dedi.” (s.11)

“*Dayım* geldi.” (s.11)

“*Dayım* Almanya’dan geldi ve bana bir bisiklet, Kenan’a da top getirdi.” (s.11)

“*Dayım* benim küçüklüğümü biliyor, Kenan’ı hiç görmemiş.” (s.11)

“*Dayım* Almanya’ya gideli çok oluyormuş.” (s.11)

“*Dayım* beni kucağına aldı, şöyle bir havada çevirdi, yüzü kızardı, nefesi kesildi.” (s.12)

“*Dayımın* elini öptüm, teşekkür ettim.” (s.13)

“*Dayım* Kenan’ın saçını okşadı, *anneme* işaret ederek...” (s.13)

“*Annem*:

-Ee... Ne demişler, oğlan *dayıya*, kız *bibiye* çeker.” (s.13)

“Bizim orada *halaya bibi* derler.” (s.13)

“Ama biz varlıklı değiliz, alamadı babam.” (s.14)

“*Abi* beni de bindir, bana da öğret, nolur, diye yalvarıyor.” (s.15)

“Gitti anneme şikâyet etti, annem bana hak verdi.” (s.16)

“Babası hamaldı sebze halinde.” (s.20)

“Bunlar çok fakir, anası hasta.” (s.20)

“Dayım gitti.” (s.20)

“Acaba babama söylesem bana şehirden bisiklet kornası getirir mi?” (s.21)

“Babam:

-Ne oldu Abdurrahman ne bu telaş, diye sordu.” (s.22)

“Kenan düştü amca, koşun, dedi.” (s.22)

“Babam pijamaları, annem gecelik entarisi üzerine acele bişey giymiş; ben don gömlek kendimizi sokağa attık.” (s.22)

“Nerede, diye sordu babam.” (s.24)

“Babamla annem o kadar hızlı koşuyordu ki biz Abdurrahman’la geride kaldık.” (s.24)

“Biz olay yerine varamadan annemle babam köşede göründü.” (s.24)

“*Babam* Kenan’ı kucağında taşıyor, Kenan’ın başı babamın kolu üzerinde sanki cansız gibi aşağı sarkıyor, *annem* dizlerini döverek...” (s.25)

“—Gitti *oğlum*, gitti, diye ağlıyor.” (s.25)

“*Babam* önümüzden geçerken...” (s.25)

“Git *babaannene* haber ver, biz sağlık ocağına gidiyoruz, merak etmesin, dedi.” (s.25)

“*Babaannem* pencerenin önüne çöktü, gözünü yola dikti.” (s.27)

“Evladım gel iki lokma bişey ye, falan, dedi.” (s.30)

“Komşular çorba getirdi, *babaanneme*, haber sordular, haber yok.” (s.30)

“Bu bisikleti sana getirdim, *enişten* tamirci, belki düzeltir, dedim.” (s.31)

“Çok kötü düştüm *abi*, dedi.” (s.40)

“Neden sonra *babam*...” (s.40)

“Tam kapıdan girecekken *annem*...” (s.40)

“Hanife *Hala’nın* samanını taşıdık, ondandır.” (s.41) (Kutlu,2023:7-42)

4.7.13.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Yer Alan Akrabalık Adları

“Geçerken nasılsa *Semahat ablanın* akça pakça yüzüne dönüşüyor.” (s.44)

”Yok ya... Ölmek diye bişey var mı? *Babam* öldü, ben böyle duvar diplerinde kaldım.” (s.48)

“Hamal Ali’nin oğlu.” (s.52)

“Selim abi, der bana sözümünden çıkmaz.” (s.54)

“Merak etme Selim abi diyerek kaleye geçiyor.” (s.56)

“Ben orada, kale direği niyetine diktiğimiz taşın üzerinde, çenelerin birbirine vurarak ve gözlerimden pıtır pıtır yaşlar dökerek önce bahçe kapısından fırlayan *ablasını* sonra ustaları görmesi ile birlikte yere yığılan *annesini*, yükselen feryatlar...” (s.60) (Kutlu,2023:43-64)

4.8. Eserde Yer Alan Yabancı Sözcükler

Eserde; 94 Arapça, 50 Farsça, 15 Fransızca, 6 İngilizce, 2 Almanca, 2 Rumca, 1 İtalyanca, 1 Yunanca, 1 Ermenice, 1 Latince, 1 Macarca ve bir de Hintçe kökenli sözcük tespit edilmiştir. Toplamda 175 yabancı kökenli sözcük tespit edilmiştir.

4.1.8.1. Yıldız Tozu Hikâyesinde Bulunan Yabancı Sözcükler

Bu öyküde 43 Arapça, - yine komşu coğrafyada kullanılan bir dil olmasından ötürü- 19 Farsça, 4 Fransızca, 1 İngilizce, 1 Macarca, 1 Rumca, 1 Almanca, 1 Ermenice ve 1 Hintçe olmak üzere toplam 72 yabancı sözcük vardır. Sözcükler kullanım sırasına göre sıralanmıştır:

- Berrak (Arapça)
- Milyon (Fransızca)
- Milyar (Fransızca)
- Cezve (Arapça)
- İnşallah (Arapça)
- Heyecan (Arapça)
- Sahip (Arapça)
- Bisiklet (Fransızca)
- İzin (Arapça)
- Şen (Ermenice)
- Hava (Arapça)
- Teşekkür (Arapça)
- İşaret (Arapça)

- Tıpkı (Arapça)
- Hala (Arapça)
- Kasaba (Arapça)
- Tur (Fransızca)
- Memur (Arapça)
- Şikâyet (Arapça)
- Hak (Arapça)
- Aksi (Arapça)
- Rahat (Arapça)
- Sokak (Arapça)
- Pis (Farsça)
- Hayır (Arapça)
- Zaten (Arapça)
- Hamal (Arapça)
- Sebze (Farsça)
- Fakir (Arapça)
- Hasta (Farsça)
- Çarşı (Farsça)
- Kuruş (Almanca)
- Ders (Arapça)
- Tatil (Arapça)
- Dere (Farsça)
- Saha (Arapça)
- Korna (Fransızca)
- Zil (Farsça)
- Şehir (Farsça)
- Sert (Farsça)
- Heves (Arapça)
- Rüya (Arapça)
- Telaş (Arapça)
- Entari (Arapça)
- Pijama (Hintçe)

- Şarampol (Macarca)
- Köşe (Farsça)
- Nefes (Arapça)
- Merak (Arapça)
- Beraber (Farsça)
- Doktor (Latince)
- Hemşire (Farsça)
- Hastane (Farsça)
- Cip (İngilizce)
- Pencere (Farsça)
- Dua (Arapça)
- Lamba (Rumca)
- Avlu (Rumca)
- Enişte (Farsça)
- Tamir (Arapça)
- Mahalle (Arapça)
- Kasaba (Arapça)
- Sokak (Arapça)
- Kenar (Farsça)
- Garip (Arapça)
- Şükür (Arapça)
- Hafif (Arapça)
- Hâlâ (Arapça)
- Ömür (Arapça)
- Kalabalık (Arapça)
- Hâl (Arapça)
- Günah (Farsça)
- Peyda (Farsça)
- Destek (Farsça)
- Herkes (Farsça) (Kutlu,2023:7-42)

4.8.2. Uç Selahattin Uç Hikâyesinde Bulunan Yabancı

Sözcükler

Bu öyküde 51 Arapça, - yine komşu coğrafyada kullanılan bir dil olmasından ötürü- 31 Farsça, 11 Fransızca, 5 İngilizce, 2 Latince, 1 Almanca, 1 Yunanca ve 1 İtalyanca olmak üzere toplam 103 yabancı sözcük vardır:

- Mavi (Arapça)
- Pekosbil (İngilizce)
- Otsokarci (İngilizce)
- Ekspres (İngilizce)
- Katar (Arapça)
- Pak (Farsça)
- Civan (Farsça)
- Gamze (Arapça)
- Gam (Arapça)
- Leylek (Farsça)
- Renk (Farsça)
- Hava (Arapça)
- Çimen (Farsça)
- Etraf (Arapça)
- Macera (Arapça)
- Kahraman (Farsça)
- Austin (Fransızca)
- Benzin (Fransızca)
- Usta (Farsça)
- Henüz (Farsça)
- Pantolon (Fransızca)
- Kırmızı (Arapça)
- Siyah (Farsça)
- Battal (Arapça)
- Sinema (Fransızca)
- Duvar (Farsça)

- Dip (İngilizce)
- Zaman (Arapça)
- Adam (Arapça)
- Fersah (Arapça)
- Korsan (İtalyancadan alıntı)
- Maç (İngilizce)
- Mahalle (Arapça)
- Düzine (Latince)
- Takip (Arapça)
- Galiba (Arapça)
- Kaybolmak (Arapça)
- Vakit (Arapça)
- Polis (Latince)
- Bina (Arapça)
- Esrar (Arapça)
- Etraf (Arapça)
- Pencere (Farsça)
- Rüzgâr (Farsça)
- Harç (Arapça)
- Hamal (Arapça)
- Sebze (Farsça)
- Saha (Arapça)
- Pazar (Farsça)
- Meyve (Farsça)
- Kamyon (Fransızca)
- Askeriye (Arapça)
- Zemin (Farsça)
- Kale (Arapça)
- Saat (Arapça)
- Amele (Arapça)
- Kireç (Farsça)
- Mektep (Arapça)

- Ceket (Fransızca)
- Hafta (Farsça)
- Ezan (Arapça)
- Mühürlenmek (Farsça)
- Saf (Arapça)
- Tabiat (Arapça)
- Mağrur (Arapça)
- Netice (Arapça)
- İtibar (Arapça)
- Meşin (Farsça)
- Aferin (Arapça)
- Kemal (Arapça)
- Ciddi (Arapça)
- Dost (Farsça)
- Numara (Fransızca)
- Beyaz (Arapça)
- Merak (Arapça)
- Taraf (Arapçadan alıntı)
- Mekân (Arapça)
- Tribün (Fransızcadan alıntı)
- Lebalep (Arapça)
- Faul (İngilizceden alıntı)
- Kâh (Farsça)
- Hırs (Arapça)
- Heyecan (Arapça)
- Nihayet (Arapça)
- Şut (İngilizceden alıntı)
- Niyet (Arapça)
- Perçem (Farsça)
- Lügat (Arapça)
- Zerre (Arapça)
- Konfeti (İtalyanca)

- Haber (Arapça)
- Dehşet (Arapça)
- Ton (Fransızca)
- Panik (Fransızca)
- Henüz (Farsça)
- Çene (Farsça)
- Bahçe (Farsça)
- Feryat (Farsça)
- Kalabalık (Arapça)
- Bahar (Farsça)
- Elektrik (Fransızca)
- İskelet (Yunanca)
- Çare (Farsça)
- Seyir (Arapça)
- Rast (Farsça)
- Af (Arapça) (Kutlu,2023:43-64)

5.SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkçe dünya üzerindeki en zengin diller arasındadır. Dilimizin zenginliği, kültürümüzün de ne kadar köklü ve gelişmiş bir kültür olduğunun göstergesidir. İşte bu zengin hazinenin sonraki nesillere de kalması ve gelişerek varlığını sürdürmesi için dil eğitimi çok önemlidir. Dil eğitimi de kullanılan en önemli materyaller edebi eserlerdir. Nitelikli, söz varlığı zengin edebi eserlerin üretilmesi ve bireylerle buluşturulması bu bakımdan çok önemlidir.

Çalışmamızda Mustafa Kutlu'nun Yıldız Tozu adlı eseri; söz varlığı bakımından incelenerek dil eğitimine katkısı araştırılmıştır. Bu amaçla; eserdeki atasözü, deyim, ikileme, terim, kalıp söz, argo, temel söz varlığı öğeleri ve yabancı sözler incelenmiştir. Temel söz varlığı öğeleri çalışmamızda; hayvan, bitki, araç-gereç, renk, organ, yiyecek-içecek isimleri, din-maneviyat-ölüm ile ilgili isimler, sağlık kavramı alanına giren isimler, özel adlar, mekân adları, duygu bildiren sözcükler, akrabalık bildiren sözcükler ve meslek adları başlıkları ile incelenmiştir.

Kitapta iki öyküde de birer tane olmak üzere iki atasözü kullanılmıştır. Atasözleri topluma ışık tutan, ders niteliği taşıyan anonim eserlerdir. Bu bakımdan daha fazla atasözü kullanılması çocuğun söz varlığına katkı sağlaması açısından etkili olurdu. Atasözlerinin az kullanılması eser için bir eksiklik olarak görülmüştür.

Eserde toplam 20 deyim kullanılmıştır. Deyimlerin kullanım sıklığı kitabın kapsamı düşünüldüğünde yeterli görülmüştür. Bununla birlikte bazı deyimlerin orijinalinden farklı kullanılmıştır. Örneğin; “dizlerinin bağı çözülmek” deyimini eserde “diz bağlarım çözüldü.” şeklinde kullanılmıştır. Bu değişimin dilin doğası gereği olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada en fazla kullanılan söz grubu ikilemeler olarak tespit edilmiştir. Toplam 30 ikileme kullanılmıştır. İkilemeler anlatımı daha etkili ve sıkıcılıktan uzak hale getirmiştir. Eserde terim anlam ise 18 yerde kullanılmıştır.

Kalıp sözler günlük hayatta sıkça başvurulana, bazı durumlarda ilk akla gelen kelime –kelime gruplarıdır. Eserde 21 yerde kalıp söz kullanılmıştır.

Yıldız Tozu çocuklar için yazılmış bir kitaptır. Hitap ettiği kitle düşünüldüğünde argo sözcüklerin kullanılması eser adına olumsuz bir durumdur. Nitekim bireyin söz varlığı geliştirilirken, zenginleştirilirken amaç kelime sayısını arttırmak kadar nitelikli ve güzel kelimeler kazandırmaktır.

Temel söz varlığı çalışmamızda en çok veri elde ettiğimiz başlıktır. 13 başlıktan toplamda 509 söz varlığı tespit edilmiştir.

İnsan duygusal bir varlıktır ve duygularını ifade etmek, anlaşılabilirlik için dili kullanır. Duyguları en güzel ve zengin şekilde edebi metinler aktarmaktadır. Bu eserde de sözcük ve sözcük grupları ile duygular ifade edilmiş karakterlerin hisleri okura iletilmiştir.

Türk toplumlarında aile ilişkileri sağlam, samimi ve iç içedir. Bu durum söz dağarcığını da etkilemiştir. Bazı dillerde tek kelime ile anlatılan bir akrabalık durumu dilimizde birçok kelime ile kullanılır. Örneğin Türkçe’de “amca, dayı, enişte” kelimelerini İngilizce’de sadece “uncle” kelimesi karşılamaktadır. Bu bağlamda eserde yeterli düzeyde ve farklı akrabalık adlarına yer verildiği tespit edilmiştir.

Türkçe geçmişten günümüze kadar kartopu gibi büyüye büyüye zenginleşen çoğalan bir dildir fakat dilleri birbirinden bağımsız düşünmek de olanaksızdır. Türkçe de her dil gibi başka dillerden etkilenmiş ve onları etkilemiştir. Türkler İslamiyet’i kabul ettikten sonra Arapça’dan etkilenmiş ve dilimize Arapça kökenli çok fazla sözcük girmiştir. Eserde de Arapça kökenli sözcük sayısı diğer dillerden belirgin bir farkla fazladır. Tam 175 yabancı kökenli kelime tespit edilmiştir.

Mustafa Kutlu, eserinde genellikle kısa cümleler kurmuştur. Dili sade ve anlaşılır bir dil olan yazar, yerel ağızdan örneklerle kitaba samimi bir hava katmıştır. Eserin okutulmasının çocukların söz varlığına katkı sağlayacağı düşünülmekte ve önerilmektedir.

Türk edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Mustafa Kutlu’nun “Yıldız Tozu” adlı eseri üzerine yapılan bu çalışmanın Türk edebiyatı ve Türkçe öğretimi üzerine yapılacak akademik çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil (Ana çizgileriyle dilbilim)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2009). *Türkçenin gücü*. Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2018). *Türkçenin sözvarlığı*. Bilgi Yayınevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (n.d.). *Türkçe sözlük*. TDK Yayınları.
- Eker, S. (2003). *Çağdaş Türk dili* (2. basım). Grafiker Yayınları.
- Ergin, M. (2013). *Türk dil bilgisi*. Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Ergül, S. (2021). *Hasan Ali Toptaş'ın romanlarının söz varlığının üzerine* (Tez No. 679986). Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göktepe, H. B. (2024). *Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinin değerler eğitim açısından incelenmesi* (Tez No. 845612). Yüksek Lisans Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hatiboğlu, V. (1981). *Türk dilinde ikileme*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Karabıyık, E. (2019). *Mustafa Kutlu'nun hikâyelerinde tekrar eden konular* (Tez No. 551324). Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakaya, N. (2023). *Aytül Akal'ın "Süper Çocuklar" adlı serisinin varlığı açısından incelenmesi ve Türkçe eğitimine katkısı* (Tez No. 825091). Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Keskin, R. (2007). *Türkçe dil bilgisi ve kompozisyon*. Çizgi Yayınevi.
- Kılıç, O. (2022). *Mustafa Kutlu'nun Uzun Hikâye adlı eseri üzerine bir dil incelemesi* (Tez No. 715366). Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kızılaslan, F. (2023). *Türkçe eğitimi açısından Sevinç Çokum'un hikâyelerinde söz varlığı* (Tez No. 826081). Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri*. TDK Yayınları.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Onan, B. (2013). *Dil eğitiminin temel kavramları*. Nobel Yayıncılık.

Öksüz, S. (2023). *Yaşar Kemal'in "Binboğalar Efsanesi" romanında söz varlığı* (Tez No. 802577). Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, T. (2021). *Reşat Nuri Güntekin'in Acımak adlı romanının söz varlığı* (Tez No. 665984). Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

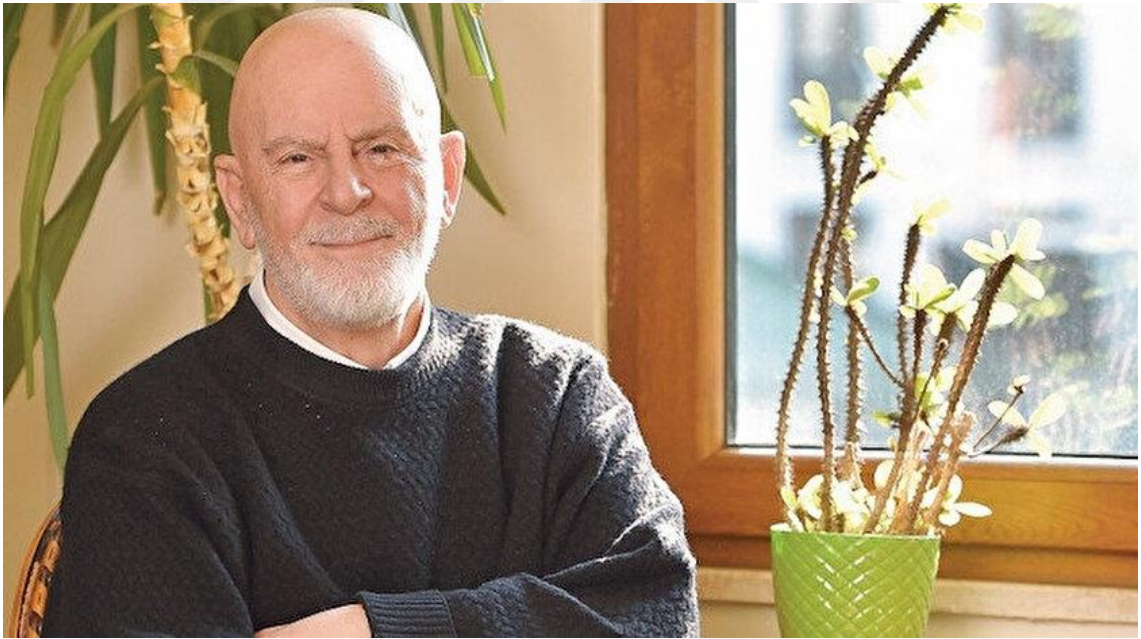
Sağlam, M. (2001). Atasözleri ve deyimlerde imgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 45-51.

Satar, K. (2023). *Yaşar Kemal'in Yağmurcuk Kuşu adlı eserinin söz varlığı üzerine bir inceleme* (Tez No. 824892). Yüksek Lisans Tezi, Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Türk Dil Kurumu. (2024). *tdk.gov.tr*. Erişim Nisan-Mayıs 2024.

Tekin, N. D. (2022). *Çocuk dergilerinde söz varlığı incelenmesi* (Tez No. 732550). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Vardar, B. (2007). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. Multilingual.

EKLER

Mustafa Kutlu

YILDIZ TOZU

Her yaştan çocuğa ve
içindeki çocuğu yaşatanlara...
Türk hikâyeciliğinin yaşayan usta
kalemlerinden Mustafa Kutlu
çocuklar için yazdı.

YAŞ

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

f /erdemcocukkitaplari

@ /erdemcocuk

/erdemyayinlari